

VÅRE
ROVDYR

Nr. 2/2003

Årgang 17

Og med Hilde Aaseths situasjonsrapport fra Finnmarksvidda, der pent vær gjør sitt til at et titalls kongeørn massakrerer stadig færre reinsdyr - kun 7300 inneværende år, ønsker vi leserne en riktig god og fet jul.

Nødverge- paragrafen i viltloven må bort

Den 29. oktober i år ble enda en ulv i den fåtallige skandinaviske ulvbestanden skutt og drept, og igjen skjedde det i Norge. I tråd med tidligere episoder påberopte også her skytteren seg nødverge.

I løpet av de fire siste jaktseongene er det i Norge skutt fem bjørner, fire ulver, tre gauper og en kongeørn hvor skytteren har påberopt seg nødverge i henhold til § 11 i viltloven fordi skytteren har følt at husdyr var truet.

Alle sakene er etterforsket av politiet og henlagt med henvisning til at intet straffbart forhold har skjedd. FVR har som part i denne typen saker anket de fleste av dem til statsadvokaten, som igjen har opprettholdt politiets vedtak – og ingen personer er dømt. Kun en sak mot fire personer som skjøt en hannjerv i fjellet ved Vang i Valdres ble påtalt. Den 10. november i år ble de fire mennene tiltalt for ulovlig å ha avlivet en jerv for vel halvannet år siden. Alle ble frifunnet i Valdres tingrett. Bakgrunnen for frifinnelsen var at retten mente det forelå en nødrettssituasjon – noe som for øvrig virker meningsløst når man ser på noen av realitetene i saken. Avlivingen skjedde uten fellingstillatelse, det forelå ingen direkte angrep på husdyr og avlivingen skjedde med uregistrert og ulovlig våpen etter at turen inn på fjellet foregikk på uregistrert snøscooter. I tillegg dumpet de den skutte jerven i Vangsmjøsa. Økokrim har anket saken.

At små ekstreme grupper innen bygdemiljøet tar loven i egne hender og forventer å slippe fri fra straffeforføyning kan skyldes den slepphente holdningen til fellings-tillatelser fra forvaltningsmyndighetenes side. I Valdres tingrett gikk DNs representant Terje Bø nærmest god for at en fellingstillatelse burde ha vært gitt. Hans uttalelser ga et signal om at fellingen nærmest var i orden, samtidig som han ga inntrykk av at jervestammen er i en meget sterk vekst. Noe som retten tolket som et tegn på at den kan beskattes.

DN sitter med forvalteransvaret for de norske viltartene, deriblant de store rovdyrene. DN skulle med andre ord ha gjennomført en forvaltning i tråd med den gjeldende rovviltmeldingen fra 1997, som klart og tydelig snakker om levedyktige bestander. I sak etter sak skinner det gjennom at DN tar mer hensyn til utmarksbeitende sau enn de dyrene de er satt til å forvalte. Det store antallet av fredede rovdyr som er skutt og drept hvor skytteren har påberopt seg nødverge etter § 11 burde for lengst ha vekket DN fra den dype rovdyrdvalen de befinner seg i. Gjeldende stortingsmelding la opp til at rovdyr-drepte husdyr skulle erstattes – for å sikre rovdyrenes overlevelse. Dagens praksis er: Erstatt sauene og skyt rovdyrene.

DN burde for flere år siden kontaktet Stortinget og pekt på farene ved dagens praksis for nødvergeparagrafen i viltloven. DN burde samtidig ha pekt på den økte etableringen av sau innenfor kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag og den manglende nedbyggingen av sauehold i potensielle konfliktområder – begge deler i strid med føringene rovviltmeldingen fra 1997.

Går man inn på hjemmesidene til DN og slår opp på siden som omtaler rovdyrene, blir man møtt av fellingstillatelse etter fellingstillatelse på fredede rovdyr, og knapt et ord om viktigheten av å bevare dem. Viltlovens § 11 er blitt en utryd-delsesparagraf og bør fjernes. Hvis ikke DN ser alvoret,

Kommentar 30

Rovfugler og ekstremспорт 32

Andreas Buhol – dikter i ulveland 42

Fjellrevhistorier 44

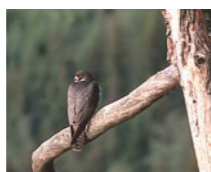
Natur- og faunakriminalitet 49

Side 50 Kattugler og kvinender

Revestreker 55

Rettelsete:
For dette bildet i artikkelen om vandrefalk i forrige hefte, var beklageligvis fotografens navn feil. Bildet er altså ikke tatt av Arne Nævra, men av Tom Schandy.

Forsidefoto:
Ung fjellrev
ved Ossian
Sarsfjellet i den
innerste delen
av Kongsfjor-
den, Svalbard
den 5.8.1982.
Foto: Viggo
Ree.

Baksidefoto:
Fjellrev i
Ny-Ålesund,
Svalbard den
8.7.1984.
Foto: Viggo
Ree

Våre Rovdyr

utgis av
Foreningen Våre Rovdyr

Adresse
Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes

Ansvarlig utgiver
Foreningen Våre Rovdyrs
styre

Redaktør
Yngve Kvebæk
Maridalsveien 225 C
0467 Oslo
22 95 08 66
yk@fvr.no

Redaksjonsmedarbeider
Viggo Ree
vr@fvr.no

Sats & layout
Yngve Kvebæk

Trykk
Stens trykkeri as
Dilling

Opplag
1.800

Web
www.fvr.no

ISSN 0801-4728

Rovfugler og ekstremспорт

Av
Viggo Ree

For de fleste ornitologer og naturinteresserte er synet av rovfugler mot himmelen inspirerende og mektige opplevelser. En ørn som seiler på stive vinger – eller en falk under lynrask jakt – er stor-slagne og fascinerende innslag i naturen. Inntil nylig var muligheten for å studere disse fuglenes flukt først og fremst knyttet til bruk av kikkert og teleskop. Samt via fotografering gjennom telelinser. Alt fra bakken. De siste årene har imidlertid en ny verden åpnet seg for mange rovfuglinteresserte. Gjennom økt oppfinnsomhet og kreativ tenkning har menneskets urgamle ønske om å stige som ørnen blitt virkelighet. Nå svever vi endog side om side med disse luftens krumnebbete artister!

*Foto denne side:
Mennesket har alltid beundret
fuglenes flyegegenskaper. Nå
seiler vi side om side med
bl.a. rovfuglene på oppad-
gående luftstrømmer. Her
en årsunge av fjellvåk i luftig
svev over Falsterbo i Skåne,
Sverige i oktober 2002.
Foto: Per-Göran Bentz.*

*Motstående side:
Motorisert paraglider over
Kåseberga i Skåne i mai 2003.
Foto: Per-Göran Bentz*

*Artikkelen er tilegnet min ornitologivenn fra
ungdomstiden Eivind Sørnes, som i 1968 uttalte:
«Jeg skulle ønske jeg var en fjellvåk!»*

Det er den moderne tids stadige utprøving av nye teknikker og søk etter spenning og utfordringer som har gitt muligheter til helt annerledes naturopplevelser. Blant de nye ekstremportene er det særlig hanggliding og paragliding som har brakt med seg nye dimensjoner i rovfuglsammenheng. I dag kan man seile på luftstrømmene sammen med hvithodehavørner og rødhalevåker i Nord-Amerika, kondorer i Sør-Amerika, gribber i Afrika og Himalaya og ørner i Alpene og Pyreneene. Og har man ikke utstyr selv, kan man kjøpe tandemturer. Næropplevelser med rovfugler i flukt er blitt spennende business! Det aller siste av dristig og stimulerende adrenalinturisme i naturen.

Foruten hanggliding og paragliding er ekstremспорт som basehopping, fallskjermhopping, fjellklatring, kitesurfing, kiteskiing, terrengsykling, elvekajakpadling og fossereining (rafting) populære og utfordrende aktiviteter i dag. Fjellklatring har vi

mennesker holdt på med lenge, mens kitesurfing er en helt ny idrett. Mange av disse fritids- og idrettsaktivitetene forgår oppe i luften – i fuglenes eget rike. Men hva så med rovfuglene selv oppe i alle de menneskelige utfoldelsene i naturen? Når gribber, ørner og andre rovfugler lar seg frakte på solvarmens oppadgående luftstrømmer skjer det som regel lite annet enn at de betrakter eksempelvis en paraglider som utnytter den samme termikken som en likeverdig flygende skapning. Dette representerer situasjoner med toleranse og respekt fra begge parter. Men både nysgjerrighet og frykt er registrert som reaksjon fra fuglenes side. Også aggressivitet og angrep.

Side om side med ørner og våker

Også i vårt land kan man oppleve rovfugler i flukt via hanggliding og paragliding. Norge er ikke akkurat en rovfuglnasjon, men enkelte steder – særlig langs kysten

– kan det samles en del ørn. Under hengegliding (jf. Språknytt 4-01!) i Steigen i Nordland for noen år siden observerte piloter jevnlig havørnenes flukt på termikken langs fjellsidene. Dermed visste de hvor de kunne søke seg for å utnytte de gunstige luftstrømmene. Etter en tid ble det omvendt – da var det ørnene som raskt forflyttet seg mot hanggliderne i det de fikk øye på deres sirkling i oppvindene.

Det er interessant å lytte til f.eks. erfarne hangglidingutøvere som har hatt mangt et møte med fugler i luften. To av de jeg har snakket med er Tommy Øvergaard og Jens Krotseng fra Kongsberg. Begge har svevet side om side med kongeørn. Den viser ikke sjelden nysgjerrighet og kan legge seg rett utenfor enden av seilet og kikke på piloten! Ravnen viser heller ingen frykt for hangglidere. Ofte passerer den på kloss hold – med buken i været og frambringelse av sine artige klunkelyder! En rovfuglart

opptrer ganske spesielt i forhold til glid-erne, nemlig musvåken. En del individer av denne arten liker ikke mennesker med seil i luften, og angriper av og til det som åpenbart blir oppfattet som inntrengere i territoriet. Dette gjelder kun i hekketiden, mens det er egg eller unger i reirene. Under angrepene søker rovfuglene gjerne det høyeste punktet. Tidligere var dette toppmasten, men dette utstyret brukes ikke lenger. Nå dunker fuglene borti vaiere eller seil, ofte så det smeller. En sjelden gang lager klørne rift i seilet. Dette utgjør ingen fare, for seilstoffet revner ikke.

Hanggliderne fra Kongsberg har også fløyet mye i utlandet, bl.a. i Australia. Her har de stiftet bekjentskap med mange rovfugler, ikke minst kilehaleørnen. Det hender rett som det er at den angriper folk i luften. Selv om disse fuglene kan sørge for ganske store kutt i seilet, oppfattes ikke dette som spesielt dramatisk. Andre fugler disse karene har svevet sammen med er pelikaner og måker. Sistnevnte er eksperter på å spore opp termikk selv på nesten vindstille dager. Derfor søker hanggliderne seg gjerne dit hvor disse sjøfuglene oppholder seg i luften. Krotseng hadde tidligere rundt 150 flytimer med hangglider i året. Under angrep av rovfugl følte han aldri fare for egen sikkerhet. Hans lengste tur varte i sju timer!

Kongeørners reaksjoner

Fagsjef i Hang- og Paragliderseksjonen i Norsk Luftsportsforbund/Norsk Aero Klubb (NL/NAK), Arne H. Hillestad, har

Øverst til venstre: Ung havørn over Näsbyholm i Skåne i januar 2003. Hang- og paraglidere som tar seg opp i luften i Nord-Norge kommer ofte i nærkontakt med denne arten. Foto: Per-Göran Bentz.

Nederst til venstre: Hangglider i friskt svev over Krokskogen-skrenten i Hole, Buskerud. Bildet ble tatt 16.5.1985. Foto: Roar Solheim.

Øverst til høyre: Kongeørnen er som andre rovfuglarter sårbar overfor menneskelige forstyrrelser i hekketiden. Bildet viser en utfarget fugl i flukt. Foto: Per Michelsen.

Nederst til høyre: Ved toppen av Krokkleiva i Hole, Buskerud er det faste uthoppssteder for hang- og paraglidere – både fra rampe og skråning. Herfra har man flott utsikt over Ringerike og store deler av Østlandet, og det er sikkert enda mer storslagent å oppleve dette landskapet når man har kommet seg opp i luften. Kongens utsikt ligger like ved i sørøstlig retning. Bildet ble tatt den 12.3.1998, og viser en paraglider like etter luftkjenning. Foto: Viggo Ree.

Musvåken er den av våre rovfuglarter som opptrer mest aggressivt overfor hang- og paraglidere som kommer inn i territoriet. Bildet viser en voksen fugl over Håckeburga i Skåne i februar 2003. Foto: Per-Göran Bentz.

hva som hadde skjedd dagen i forveien. Han beskrev «den store fuglen» ovenfor Sundvollen som «en brunspettet falk» som hadde slått vingene sammen og stupe ned mot han. Ved neste angrep braste den inn i seilet og laget et hull. Han fortalte videre til avisen at han hadde prøvd å komme unna, men at rovfuglen hadde fulgt han oppover samtidig som den ble mer og mer hissig. Mot slutten på oppslaget står det: «Etter en halvtimes kaving i luften måtte Hole gå inn for landing. Da var fuglen fornøyd og fløy av gårde».

Reportasjen i Verdens Gang ble ledsaget av et fotografi som Hole hadde tatt under luftferden over Krokskogen. Det viste at rovfuglarten han hadde stiftet bekjentskap med ikke var noen falk, men en musvåk (se faksimile). Et par dager senere fikk artikkelforfatteren telefon fra Erik Eriksen på Sundvollen. Han bor rett under en av Krokskogen-skrentene, og følger daglig med på hva som foregår av flyginger ovenfor huset sitt – både når det gjelder rovfugler og ekstremsportutøvere. Han hadde sett hele seansen søndagen i forveien, og hadde sin oppfatning av hva som hadde skjedd. Noen dager senere tok jeg turen opp til Eriksen, og det tok ikke mange minuttene før musvåkene var på plass over området. Dette dreide seg åpenbart om et territorielt par som sikkert hadde unger i reiret. Eriksens oppfatning var at om dette var et angrep, så var det paraglideren som hadde

også flere ganger vært i luften sammen med kongeørn. Rovfuglen hjelper pilotene til å finne gunstige oppvinder. Når ørnen oppsøker en hang- eller paraglider kan den følge piloten både bak og på siden – for så å legge seg foran og stirre mennesket nyfiktent rett inn i øynene! Deretter forsvinner den. Hillestad opplyste at hanggliding er benyttet for å trene opp skadet kongeørn. Dette er det laget film om. NL/NAK er for øvrig tilsluttet Norges Idrettsforbund.

Det har ikke vært mulig å finne opplysninger om kongeørn som har angrepet hang- eller paraglidere, selv om man kan tenke seg at dette har skjedd. Derimot er det eksempler på at denne arten har angrepet småfly – både i Norge og utlandet. Dette har ført til tap av ørneliv. Den 11.9.1999 stupte en kongeørn to ganger

ned mot et seilfly i 600–700 meters høyde i Oppdal, men den unngikk så vidt kollisjon. Ørnen kan i dette tilfellet ha betraktet flyet som en fare og en inntrenger på sitt område. En annen forklaring er at det kan dreie seg om lek eller mattiggingsatferd hos et yngre individ.

Musvåkangrep til pressen

Som nevnt forekommer det at musvåk angriper paraglidere eller hangglidere. Mange piloter ser ut til å være kjent med dette fenomenet. Sist sommer skjedde dette ved Sundvollen i Hole i Buskerud, men i dette tilfellet sørget utøveren for stort presseoppslag om hendelsen i avisen Verdens Gang. I utgaven mandag 7.7.2003 forklarte den 36 år gamle paragliderentusiast Edvard Ove Hole fra Sykkylven/Oslo

Erik Eriksen bor ovenfor Sundvollen i Hole, og følger jevnlig med på hva som foregår oppe i Krokskogenskrenten – både når det gjelder seilende rovfugler og ekstremsportutøvere. Her peker den naturinteresserte pensjonisten mot berget der han iakttok det mediefokuserte sammenstøtet mellom en paraglider og en musvåk den 6.7.2003. Rovfuglen hekker i området, og angrep paragliderens seil etter at piloten kom for nær reirplassen. Bildet ble tatt den 12.7.2003. Foto: Viggo Ree.

Faksimile fra Verdens Gang 7.7.2003.

attakkert våken – og ikke omvendt! Rovfuglen hadde ligget og sirklet på oppvindene over skogskrenten da ekstremsportutøveren kom sørfra og styrte opp mot den. Musvåken forsvarte derfor sitt territorium ved å fly mot hangglideren, som deretter tok en vending tilbake. Våken fulgte etter et stykke, men fløy så tilbake og begynte å sirkle over berget igjen. Men paraglideren tok seg nok en gang mot nord, og styrte igjen mot den sirkelende fuglen. Han begynte da å skrike mot musvåken. Eriksens kone iakttok også dette. Også denne gangen forsvarte fuglen seg mot inntrengeren ved å fly mot mannen, og så fulgte han med et stykke sørover igjen. Dette gjentok seg flere ganger.

Hendelsen ovenfor Sundvollen kan forklares på en enkel måte. Paragliderne er avhengige av de samme oppvindene som rovfuglene. For å forflytte seg over avstander må derfor utøverne gjennom de samme luftkorridorene som fuglene utnytter. Blant utstyret er en høydemåler (variometer) som gir en bestemt pipelyd når det går oppover, og en annen når det går nedover. Hole hadde derfor sikkert ikke noe annet valg enn å styre mot musvåken der den sirklet over berget. Dermed er det vanskelig eller umulig for paragliderne å unngå rovfuglterritorier. Til alt hell skjer dette uten at det resulterer i tragedier for verken ekstremsportutøvere eller rovfugler. Man kan sammenligne Sundvollen-hendelsen med det som ofte skjer når man kommer inn i et fjellvåkrevir – med fugler som stupe ned mot inntrengeren for å forsvare sitt område. Musvåkparet på Krokskogen fikk for øvrig to unger på vingene sist sommer!

Mest sårbare i hekketiden

Selv om ekstremsport som hanggliding og paragliding garantert bidrar med ulike positive elementer for rovfuglene, f.eks. i

forbindelse med holdninger til predatorer og deres leveområder og iakttagelser av flygeferdigheter, er dette først og fremst aktiviteter som gjennomføres på utøvernes egne premisser – med lek, konkurranse og spenning som sentrale faktorer. Disse gliderne benytter seg ofte av egne start-tramper eller faste høyder der de tar seg opp i luften. Slike startsteder har som regel en løpebane og ligger gjerne nær vei. Aktivitetene på disse plassene kommer således normalt ikke i konflikt med hekkende rovfugler. Men en og annen negativ side bør man være klar over. Dersom startpunktene befinner seg på toppen av hekkeberg er dette uheldig, og flyging gjennom revirer kan virke forstyrrende overfor fuglene. Konfrontasjonen mellom paraglideren og musvåken på Sundvollen sommeren 2003 førte til oppslag i Norges største avis der det bl.a. ble opplyst at paragliderentusiaster i dette området i flere år har «følt seg plaget av det de mener er den samme innpåsletne rovfuglen». Men hvem er det som plager hvem? Musvåken har hekket i hundrevis av år på Krokskogen, og det fuglene gjør er ikke annet enn det som er normalt for arten – de forsvare revir og avkom mot inntrengere i hekketiden. Det er ekstremsportutøverne som er nye i dette naturmiljøet. Rovfuglene vil sikkert oppfatte disse som ganske så innpåsletne! I årene som kommer vil vi trolig i økende grad få påminnelser gjennom bl.a. pressen om slike kontroverser. Dersom dette skaper negative holdninger til rovfuglene er det uheldig. Disse konfliktene må likevel anses som ubetydelige sammenlignet med forstyrrelsene i rovfuglenes hekkeområder forårsaket av andre ekstremsportvirksomheter.

Illegale fellinger av voksne fugler og innsamling av egg og unger har i lang tid representert alvorlige trusler mot mange rovfuglarter. Disse faunakriminelle virk-

Hang- og paraglidere opplever ofte å seile sammen med kongeørn. Dette representerer storslagne opplevelser i naturen. Bildet viser en voksen kongeørn. Foto: Per Michelsen.

somhetene har vært dominert av bl.a. kyniske samlere, lidenskapelige falkonerer og mennesker tilknyttet ulike jeger- og næringsmiljøer. Ødeleggelse av leveområder og miljøgifter er andre alvorlige trusler mot disse fuglene. Også andre former for forstyrrelser i hekkeområdene har virket negativt inn på bestandene. Dette inkluderer f.eks. hensynsløse naturfotografer. Når vi nå opplever økt ekstremsportaktivitet i mange rovfuglområder kommer dette som en ekstra belastning for denne utsatte fuglegruppen.

Mikrofly

En annen ekstremsport er mikroflygingen. Et mikrolettfly – også kalt ultralett (ultra light) i noen land – er en av de enkleste måter å komme seg i luften på ved hjelp av motor. Denne aktiviteten utgjør en egen seksjon innen NL/NAK – Mikroflyseksjonen. Disse utøverne er ikke avhengige av den samme type termikk som hanggliderne og paragliderne, men sporten gjennomføres mer på linje med ordinær flyging. Motoriserte fallskjerm og paraglidere er de aller minste selvdrevne luftfartøylene. De som starter med hjul er foreløpig ikke tillatt i Norge, men de som startes med føtten ved å løpe dem i gang er nå blitt tillatt. De sistnevnte håndteres imidlertid under Hang- og Paragliderseksjonen i NL/NAK, og regnes ikke som mikrofly.

De mest kjente mikrofly er motoriserte hangglidere med hjul som kalles vektskift eller trike. Selv om eksempelvis norske bønder bruker mikrofly i kampen mot jerv og gaupe er det utrolig mye viktig arbeid

I dette berget på Østlandet hekket det vandrefalk fram til og med 1997. Året etter var paret på plass, men et eller annet uforklarlig skjedde og forplantningen ble spolert. Senere har det ikke var hekking på denne lokaliteten. Årsaken til at fuglene forsvant er ukjent. Det vi med sikkerhet vet er at stedet de siste årene har vært benyttet av både fjellklatrere og basehoppere. Bildet ble tatt i påsken 1992. Foto: Viggo Ree. Innfelt: Voksen vandrefalk i flukt, Sør-Irland 13.4.1988. Foto: Viggo Ree.

Klatring i vertikale berg er en utfordrende og til dels tidkrevende aktivitet. Dersom dette finner sted på hekkeplasser for rovfugler blir ofte spolert forplantningssesong resultatet. Foto: Kjell Magne Olsen.

for rovdynene som gjennomføres med dette hjelpemidlet. Sporing av store rovdyn og kartlegging av ørners hekkeplasser er eksempler på oppgaver som er utført ved hjelp av mikrofly. I Nord-Amerika har man benyttet trike for å etablere en helt ny trekkrute for den sterkt truede trompetertranen.

Fjellklatring i særklasse

Den desidert mest konfliktylte ekstremporten knyttet til rovfuglenes leveområder er fjellklatring. Mange arter hekker på hyller i bratte berg, og med tilstedeværelse av folk i timesvis langs fjellveggene under de sårbare vår- og sommermånedene vil det fort bli spolerte forplantninger. Dette er et velkjent problem i mange deler av verden. I Sør-Trøndelag ble det nylig gitt ut en klatrebrosjyre på engelsk der fire av rutene kom i direkte konflikt med kongeørnreir. Denne ble spredt over store deler av Europa. På Østlandet er det f.eks. flere gamle vandrefalklokaliteter som for lengst burde vært rekolonisert, men disse står fortsatt tomme på grunn av jevnlig klatreaktivitet gjennom sommerhalvåret. Bratte rovfuglberg blir også benyttet av en annen ekstremportgruppe, nemlig basehopperne. Selv om disse utøverne oppholder seg på rovfugllokaliteter i kortere perioder vil deres tilstedeværelse også kunne virke negativt inn på fuglene i hekkesesongen.

Odd Frydenlund Steen, som er rovviltkonsulent hos Fylkesmannen i Telemark og en av landets mest aktive ornitologer i

rovfuglsammenheng, forteller at bl.a. flere falkehekkinger av uforklarlige grunner er blitt avbrutt de siste årene. Dette har skjedd både under rugeperioden og mens det har vært unger i reirene. Mislykkete hekkinger kan ha mange årsaker, men i noen av tilfellene har man mistanker om at det må ha foregått ekstremportaktiviteter på lokalitetene. Det er ofte vanskelig å kartlegge denne virksomheten siden overvåking av hekkende rovfugl innebærer færrest mulig besøk til reirplassene for å gi fuglene mest mulig ro. I et av østlandsfylkene hekket det vandrefalk på en bestemt lokalitet i flere år fram til og med 1997. Året etter var paret på plass tidlig på våren, men så begynte det å skje uforståelige ting som etter hvert førte til at det ble liten aktivitet i berget. I slutten av mai var begge fuglene borte. Senere har det ikke vært hekking på denne lokaliteten. Det kan være flere grunner til at fuglene forsvant, men det vi med sikkerhet vet er at det de siste årene har foregått både klatre- og basehoppaktiviteter i dette berget.

Klatring i fjell er som nevnt ikke noen ny menneskelig aktivitet i vår natur. Tindebestigning og storvegsklatring er klassikerne. Navn som Trolltindane, Store Skagastølstind, Innerdalen, Andersnatten og Vardåsen er blant navnene man husker i denne forbindelse. Det som preger vår tid er nye ekstremvarianter av denne virksomheten – med et økende antall klatreforeninger, klatremiljøer og klatrekurs. De siste års trender er at klatrerne skal bestige stadig nye bygninger, grotter, juv, fosser,

islagte heng, breer, blokker, skrenter, bergvegger og fjell – med gamle og nye klatre-teknikker. Alt fra buldring og friklatring på kampesteiner og i småberg til klippe- og storvegsklatring i de høyeste stup. Hele tiden nye og spektakulære utfordringer. Der det tidligere var ingen eller begrenset aktivitet henger det nå folk i fjellveggene under store deler av sommerhalvåret. Hver klatrer med sitt berg! Dermed blir fjellklatringen spredt over stadig større arealer, og rovfugler blir i økende grad forstyrret på hekkeplassene. Vi må nok se langt etter truede arter som hubro og vandrefalk i mange områder dersom denne utviklingen fortsetter. En annen aktivitet som også har økt i omfang de siste årene er de såkalte juvvandringene. Her deltar ofte mange mennesker under klatring (og skliing langs fossefallbekker!) i bratte og ulendte bek-

Klatring ned stupbratte fjellsider ved hjelp av tau og annet nødvendig utstyr, såkalt rapellering («baklengs fjellklatring»), er en ofte benyttet teknikk innen klatresporten. Ornitologer benytter også rapellering for å komme seg ned i rovfuglreir for ringmerking og innsamling av byttedyrrester. For at forstyrrelsene skal bli minimale er slike reirbesøk alltid kortvarige. En klatrer uten kunnskaper om eksempelvis klippehekkende falker kan fort representere ødelagt hekkesesong for fuglene. Bildet viser en ringmerker på vei ned i et jaktfalkreir i Sør-Norge. Foto: Tom Schandy.

Vandrefalk i hekkeberg i Sør-Irland 13.4.1988. Bildet ble tatt fra vei! Foto: Viggo Ree.

Glente i flukt over Doñana nasjonalpark i Spania i mai 1981. Glenteartene er kjent for sin kløfete stjert, som de med smidighet manøvrerer under flukt – særlig når det er litt vind. Kite på engelsk betyr glente eller drage. Betegnelsen kitesurfing er derfor et høvelig navn på denne spesielle sporten. Foto: Viggo Ree.

Kitesurfing – en ny trussel mot fugl og sel

Innen vannsporten har det de aller siste årene kommet en ny gren som har eksplodert i popularitet. Dette dreier seg om kitesurfing – selve ekstremporten i det nye århundret. Mens vindsurferne (brettseilerne) forflytter seg på et Brett med fastmontert seil har kitesurferne føttene godt festet på underlaget og et håndtak med lange liner opp til en drage (seil). Den avgjørende forskjellen mellom disse to vannsportene er at kitesurfing kan gjennomføres i svakere vind – helt ned i 5 m/s. Vindsurferne er aktive fortrinnsvis under vindstyrker på 10–12 m/s og oppover. Dette innebærer økt surfeaktivitet langs kystene – også om vintren på grunn av de nye spesialdraktene. Kitesurfing kan føre utøverne opp i dobbel hastighet av vinden. De kan komme opp

i over 80 km/t og gjennomføre 10 meter høye og over 90 meter lange hopp – med svev som varer i nesten 15 sekunder. Det er ikke underlig at en slik idrett først og fremst fenger yngre mennesker. Kitesurfing kalles også for flysurfing eller kiteboarding.

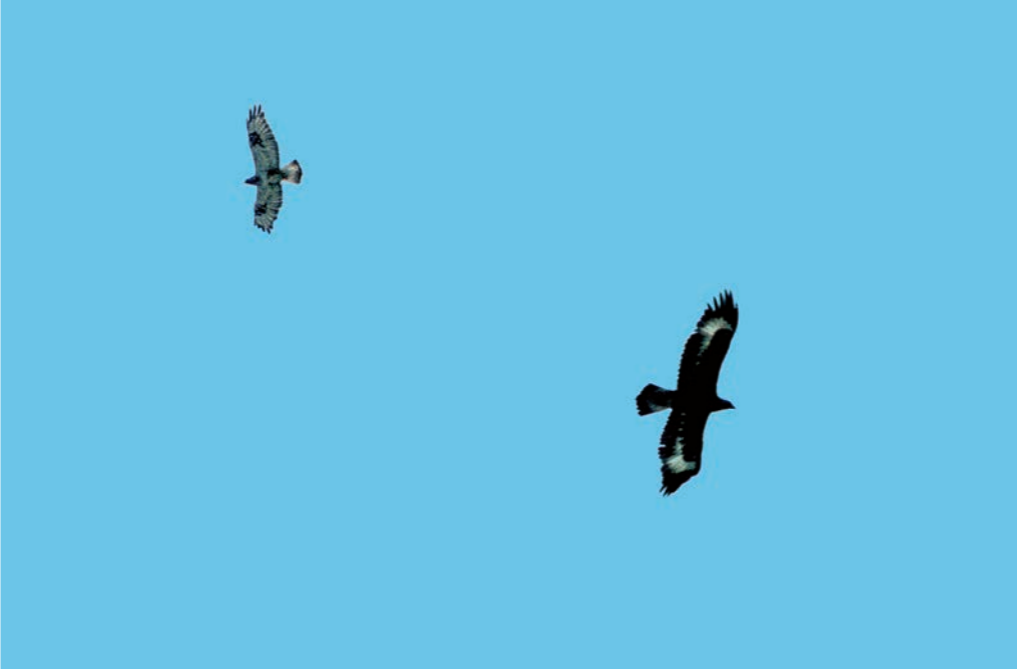
Kitesurfingen foregår både til havs og på grunnere farvann – inkludert havbukter og våtmarksområder. Dette er gjerne viktige raste- og beitelokaliteter for vannfugler. De siste årene er det registrert stor surfeaktivitet i en rekke betydningsfulle fugleområder, særlig i våre naboland Sverige og Danmark. Bare en enkelt kitesurfer kan rydde et større gruntvannsareal eller havområde for svaner, ender og andre vannfugler. Mye av aktivitetene gjennomføres endog inne i verneområder. Ved Falsterbo-neset lengst sør i Sverige, som er kjent for sitt rovfugl-trekk og vernet strender med vannfugler og seler, foregår det for tiden en omfattende kitesurfing. Bare en drage viser seg mot himmelen på flere hundre meters avstand tar fuglene til vingene og selene kaster seg i vannet. På denne måten blir dyrene utsatt for ekstra stress og tap av energi. Man får håpe det kun er et spørsmål om tid før det kommer begrensninger på denne ekstremporten i slike sårbare naturområder.

Man kan også surfe ved hjelp av drage/seil med skøyter, snøbrett og ski. Sistnevnte

kalles skisurfing eller skiseiling, og er langt fra noen ny aktivitet i naturen. Disse vintersportene er for tiden i kraftig vekst, og representerer en ekstra utfoldelsesaktivitet på bl.a. fjellviddene og i fjellskråningene i tillegg til snøscootertrafikken. Dette er viktige leveområder for eksempelvis villrein, bjørn, jerv, gaupe og enkelte rovfugler. De fleste av disse artene er svært sårbare overfor forstyrrelser.

Lovverket

De ulike ekstremportene er i utgangspunktet tillatt over det meste av Norge. Friluftsløven og allemannsretten tillater folk å klatre, hoppe fra, luftseile, sykle, padle eller surfe nær sagt over alt – på samme måten som man kan gå eller løpe i norsk natur. Men det eksisterer naturligvis restriksjoner. På innmark kan man ikke foreta seg hva som helst i og med at allemannsretten kun gjelder for utmark, og i ulike verneområder er det begrensninger for eller forbud mot bestemte aktiviteter. Sykling og bruk av hest er eksempelvis ikke tillatt i reservater, nasjonalparker og landskapsvernområder utenom bestemte veier eller traseer. De nye terrengsyklene river spesielt opp underlaget på fuktig mark. Når 50 terrengsyklister har passert gjennom et naturområde ser det ut som spor etter en militær beltevogn!

Fjellvåk og kongeørn over Vikafjell i Sogn og Fjordane den 5.6.1992. Foto: Roar Solheim.

I lov om forbud mot fallskjermhopping må to krav tilfredsstilles for at dette skal kunne forbys. Handlingen må medføre stor risiko for ulykker (farefull handling) og utsette redningsmannskapers liv for fare. I en høyestrettsdom fra midten av 1980-tallet ble basehopping definert som farefull idrett og oppfyller dermed lovens første krav. Skal handlingen kunne forbys må det imidlertid også medføre en fare for redningsmannskapene, herunder fjellklatrere. Dette vurderes i de særskilte tilfeller. Fjellredning i Trollveggen har blitt vurdert som fare for redningsmannskapene, og er følgelig forbudt. Basehopperne er for øvrig ikke organisert i Fallskjermseksjonen i NL/NAK, men har en egen forening (Norges Baseforbund).

Man må heller ikke glemme at viltlovens formål er at viltet og viltets leveområder skal forvaltes slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Ved enhver virksomhet skal det tas hensyn til viltet og dets egg, reir og bo, slik at det ikke påføres unødig lidelse og skade. Viltloven har også en egen bestemmelse for vern av viltets leveområder. I områder som har særlig verdi for viltet kan det fastsettes forbud mot anlegg, bygging og annen virksomhet, dersom det er nødvendig for å bevare viltets livsmiljø. Hvordan dette fungerer i praksis er ofte en annen sak. Fylkesmenene har imidlertid innført midlertidig vern av noen få rovfuglberg de siste årene på grunn av forstyrrende klatreaktiviteter i hekkeseongen.

Framtiden

Vi lever i en tid der personlig frihet og egne behov står i fokus. Et samfunn der de fleste er opptatt av å tilfredsstille og realisere seg selv. Dette gjelder også utfoldelse og opplevelse i utmark og villmark. Det er mye positivt med det. Møter med og

iakttagelser av rovfugler er en viktig del av dette mangfoldet. Frihetsfølelsen og samspillet med luftens elementer er også sterkt inne i bildet når mennesker svever side om side med ørner og våker. Men hva med naturens og økosystemenes egne og følsomme mekanismer? Økt ferdsel og ekstremportaktivitet i norsk natur fører til større slitasje og tiltagende forstyrrelser overfor dyrelivet – rovfuglene inkludert. Man skal selvsagt ha respekt for andre menneskers interesser og engasjement. Hver for seg vil kanskje ikke de ulike aktivitetene representere de helt store problemene. Det er summen av all menneskelig utfoldelse i naturen som i mange tilfeller virker negativt inn på viltbestander og truede arter. Enhver aktivitet som bidrar til at verdier går tapt må reguleres. Av den grunn vil vi garantert få oppleve at det vil komme begrensninger for en del av de ekstremportvirksomhetene som foregår i ulike naturmiljøer i dag. La oss likevel håpe at framtidens teknikk, kunnskap og nyvinninger kan gjøre tilværelsen bedre for både mennesker og dyr.

Takk

En takk til Per-Göran Bentz (ornitolog), Erik Eriksen (rovfugl- og paragliderobservatør), Katrine Heimdal (jurist i JD), Asgeir Helgestad (hangglider og naturfotograf), Arne H. Hillestad (paraglider), Vegar Evjen Hovstein (seilflyger), Hanne Margrethe Ingebrigsten (jurist i FD), Burny Iversen (naturverner), Stein Kollungstad (jurist i MD), Jens Krottseng (hangglider), Per Mandt (paraglider), Arne Mathisen (motorflyger), Morten Ree (ornitolog), Roar Solheim (ugleforsker), Odd Frydenlund Steen (rovfuglforsker), Per J. Tømmeraa (rovfuglforsker) og Tommy Øvergaard (hangglider) for verdifulle innspill og opplysninger til artikkelen.

Kilder og utdypning på internett:

- Hang out with eagles: <http://www.smh.com.au/articles/2003/05/16/1052885394308.html>
- Paragliding med trenete rovfugler: <http://www.nepal-paragliding.com/falconry.htm>
- Paragliding – ørner: <http://www.discoverparagliding.com/Pages/home.html>
- Paragliding with Black Eagles: <http://www.discoverparagliding.com/Pages/home.html>
- Paragliding Trips (m/ kondorer): <http://www.smh.com.au/articles/2003/05/16/1052885394308.html>
- Soaring Eagle Paragliding Home: <http://www.soaringeagleparagliding.com/>
- Nirvana Adventures: http://www.nirvanaadventures.com/home/site_gallery.html
- Flying with the condors: <http://www.karicastle.com/peru.asp>
- The Alpine Experience: <http://www.flyers-lodge.com/flying.htm>
- Paragliding i India: <http://www.webindia123.com/tourism/advent/gliding/kamshet.htm>
- Wildbeauty.net (rovfuglangrep på paraglidere): <http://www.wildbeauty.net/wildlife.htm>
- Kongeørn angrep seilfly – Adresseavisen sept. 1999: <http://www.stud.ntnu.no/studorg/nthf/images/scrapbook/ornogseilfly2.jpg>
- Retningslinjer for bruk av kite: http://www.oslokitesurfingklubb.com/retningslinjer_for_bruk_av_kite_ferdig_plakat.htm
- Kitesurfing: <http://www.aktivioslo.no/kitesurfing.html>
- Flysurfing.no: <http://home.online.no/~courage/flysurfingnorge01.htm>
- Fly fungus (om kitesurfing): http://www.flyfungus.no/om_kitesurfing/
- Kiteskiing: <http://www.aktivioslo.no/kiteskiing.html>
- Oslo Kitesurfingklubb (med linker): <http://www.oslokitesurfingklubb.com/linker.htm>
- Bønder går til «luffikrig» mot jerv og gaupe - Dagsavisen 29.5.2000: <http://www.dagsavisen.no/innenriks/2000/05/482014.shtml>
- Ny trussel mod vandfuglene (kitesurfing): http://www.dof.dk/04_nyheder/dof.css + http://www.doffyn.dk/index.php?page=visakt&aktid=177
- Berg, P. 2003. Ny trussel mod vandfuglene. *Fugle og Natur* 1/03: 8-9.
- Ekstremport i Norge: <http://www.sportalen.no/extreme.htm>
- Mer ekstremport: <http://www.startsiden.no/magasin/2001/04/27/surf.shtml>
- Klatresportalen: <http://www.sportalen.no/klatr.htm>
- Ordforklaring (klatring): <http://www.shu.no/ordforklaring.html>
- Hva er klatring?: <http://www.klatring.no/info/hva%20er%20klatring.asp>
- Norsk Aero Klubb: <http://www.nak.no/>
- Mikrofly: <http://www.nak.no/mikro/index.html>

Kitesurfing har på få år blitt så populær at denne ekstremporten er blitt en trussel for vannfugler og seler i mange områder. Det er derfor kun et spørsmål om tid før myndighetene må sørge for reguleringer og endrete lovverk. Bildet er tatt i Höllviken i Skåne i august 2003, og viser både en kitesurfer (venstre) og en vindsurfer. Foto: Per-Göran Bentz.

Andreas Buhol

Dikter i ulveland

Foto: Geir Sjøli

Mot nobelpris i medisin og faunaforskning

(Min mening om de gamles faunaviten som det oftest skrives om)

Det stog Nå i vinterdager i
Min menings-spalta i Glåmdalen
om de gamles «Naturviten»
Om utrydding tå den livsfarlige
«Pukskapen»
om lav som voks på Pinnskogtørrhal
om nasabind og styrkegrad

Men innpå Baronskogen, Skåraskogen og
Fjeldskoga
hadde forskningen kommi noa
stægatrind
over Finnskog-forskninga
Med andre ord «Sli-i ut i full
Blomst»
på god væg mot Nobelpris i
Medesin

Hugser som guttelærv det hadde
størt
en spekælv inpå en tå
husmannsplassa
Her nærmet det sæ med raske skrett
Nobelpris-utdelinga
da dom drog kælven utpå
Dalavika
Strødde ettpar skjess-blar med
Stryknin
i det sjøldaua døgsledyret
skulle kvælke både kråkefuggler og
Pukskap

Men se kråkefuggler og pukskapen
gikk store omvæger og ringer rundt
døgsledyret
Døgsledyret fikk hvile i fred
og ro oppå oppstueisen
noa skjessblar med
Strykningsgift
i drikkevattnet hørte med i
Forsknings-prosjektet

Å seinhøsters, etter æljejakta
drog Forsknings-kara våmmsækker
tarmer og strupknuter uti risslebekker
Det var om-å-gjøre å hülle Pukskapen tur
mat-trauget
skulle tjene samfunnet gjennom sin
Faunaviten
Forskningsressultata lå haugevis av
År
framma nåtid av Faunaforskning
mange hakk føre både Wabakken
Miljøvernministeren
og Verdens Helseorganisasjon

Detta tilsa at det var rein
Sannhet
i at det var bare om-å-gjøre
å dra både døgsledyr, våmmsækker
og skrot uti vassdraga
Litt fruktsalt tå stryknin og
døgsledyr
sætte både livsnødvendigheter
og sunnhetstillsetninger i
drekkevattnet
Sea spre sannheta og opplysningen rundt
villingbordet
slik at ongeknaerta i god tid
kunne sætta sæ in i realitetene
av årelang forskning

Men håkken tå husmennene
skulle knærte i glasset å hülle
Nobel-foredraget?
Han gamle-Krestian i Pålerud?
eller Gamle-Buhkol-er-n?
han hadde endel svenske-blodråpar
i årene
han Gamle-Krestian reintappe
Odølingsblod
Gamle-Buhol-er-n kunne ratt ha
stamtavle-gener
tå-n Alfred borti Broderlandet

Vi presenterer her noen smakebiter fra dikteren Andreas Buhols forfatterskap. Han ble født i 1927, og vokste opp på husmannsplassen Buhol i Nes kommune i Akershus. Stedet er innenfor reviret til den tidligere Årjäng/Kongsvinger-ulveflokk.

Andreas har arbeidet i skogbruket fra han var 14 år, først med hogst og kjøring og senere, etter fullført skogskole, som fullmektig for A/S Stangeskovene.

Han begynte tidlig å skrive dikt og fortellinger fra livet «på skogen» og har i mange år vært en flittig bidragsyter i lokalpressen. I 1997 gav han ut diktsamlingen «Fantasi og virkelighet» på eget forlag.

Andreas vokste opp i en virkelighet der kampen for å dekke primærbehovene overskygget det meste. Det matnyttige viltet var viktig, og hatet mot rovviltet stort.

Ulvens sang

Jeg er en skapning, en ulv som mange
hater
det er min skjebne, hva kan jeg vel for det
Ble skapt av samme Skaper som Homo ble
de har hvist retten, jeg kun
forakten
Trass min Skaper hadde en mening
med alt han skapte, Alikevel så ropes det
fra tusner av struper
«Avliv Djevelens sendemann på Jorden
da blir det fred»

Min medskapning Homo, har du hørt om
Dåden
den hvite mann i Vesten
der talte kruttet i den hvites hand
De stupte der på prærien den lille
indianer

kall det gjerne for Edel Dåd
Og kjære Homo, har du hørt om den
storslåtte gaven
vi fikk av prøyserhand
de brendte våre hjem der langt mot
nord
Så røyken fra pipene i Belsen
det luktet søtt av storslått
Kristenbragd
fra de stolte herrer med rem rundt liv
med bønn om hjelp fra vår
felles Gud

Og med samme stolthet, med raket rygg
bar samme herrer i Grini leir
de svingte pisken, nappet negler løs
De hadde blod av tolmogig får
lytt og til bombebrøl fra Groznyj by

Mitt liv er preget av livets bord
denne gave fikk jeg av Skaperhand
Derfor må jeg trave over endeløse vidder
ja skog og natt er mitt ferdeland
der spisser jeg mine ører etter
korsfestrop
Men av og til må jeg hyle
en bønn
til min Skaper om Homorett

Så spør jeg deg Homo, med plettfrid
ferd
Hvem tar det edle trofe og seiersplass med
heis av flagg og tonespill
en seiersdåd, en ekte så
For alt som gror, for medlidenhet på vår
Felles jord

Lidelse eller kultur?

Etter funn av en ulvetatt
elg eller rådyr samles
mennesker
står med tårevåte Predikantøyne
Forlanger udyrene utryddet en fare for
menneskeheten
Krever udyrene henrettet
forlanger død over skapte dyr

Etter en harehundprøve
deles det ut sløyfer i farger
Pokaler, skinnende i sølv
stående på hedersplassen
og hvalper selges til titusener
For foreldrenes lange jagetid
under en lurvegran sitter en sprengt
haremor
med blodvasne innvoller

For en by ikke så langt unna
Olympiabyen Lake Placid
så jeg TV-bilder av lassoen
ble strammet og kalvene
brakk rygg
Så okser med brukne ben
og hender
som bet seg fast i levende kjøtt

Så mennesker jublet høyt fra
tribunene
hadde betalt med dollar, pesetas
eller Euro
Betalt for å se Kulturen
den ubetridte gamle Kulturen
Og Kulturens Vokter smilte av de
klingende mynter
smilte med smil av stein
av steinalderstein
Steinaldersmil av Råskap
Tilskuere, tal aldri om pinsler
i skog
levebrød har aldri blitt innblandet
Sølv

Nyttige og unyttige skapninger?

Det diskuteres nesten daglig i «Min mening»-spaltene dette med rovdyr kontra husdyr og annet matnyttig vilt. Det gjelder både for og mot, både saklig og usaklig. Må da tilbake til min barndom, ungdom og seinere helt til nåtid. I barndommen fikk vi innprentet dette gjennom morsmjølka, det var noen som var nyttige, men også dessverre noen unyttige. Og Gud nåde den som ikke hadde trodd eller adlydt disse sannhetens læresetninger. De nyttige hadde Gud skapt. De unyttige? Det måtte vel være djevelen eller ihvertfall vondskapen som sto for tilblivelsen. Og disse vondskapens og unyttige skapninger måtte bekjempes med alle tilgjengelige midler. Bekjempes uansett hvor brutale midler som ble brukt. Og for at dette skulle føres videre i slektene, var skremsler det mest effektive middel. Ja, når barna fikk dette innprentet helt fra de forsto de første ordene, så ikke noe rart de ble redde og fikk frykt og seinere hat for disse «Vondskapens Skapninger». Disse «Unyttige og Vondskapens Skapninger» var ørner, rev, grevling, gaupe, bjørn og ulv og til og med fiskeørner skulle komme og drepe mennesker, ete dem opp levende. Og vi vet når mor og far kom med slike formaninger eller rettere sagt skremsler – barn tror og viderefører dette til kommende slekter. Og få stiller seg spørsmålet om disse skremsler er reelle. De gjentar samme gamle gjenfortelling (ja, hvor stor viten hadde de egentlig når en velvoksen mann kunne påstå og samtidig forby barn borti konfirmasjonsalderen å være ute når de hadde sett ei fiskeørn i luften). Han påstod fullt og fast at fiskeørna skulle slå klørne i dem og reise mot reiret og ørneungene skulle spise dem opp. Vi vet jo at ei voksen fiskeørn veier i underkant av to kilo. Som sagt så var skremsler det mest effektive våpen for å skape frykt og hat. Det neste var børsene – fikk de se disse unyttige og vondskapens skapninger, så raskest mulig tre patroner i

børsa og ut å gi på en eller flere smæller, helst for å drepe, men også for å skade. Om disse unyttige led en smærtfull død betød lite eller ingenting, de unyttige var ihvertfall satt ut av spill.

Jeg skriver om de unyttige skapningene, herunder kom også lom, fiskehegre, vepsevåk, musvåk og alle slags ugler (heldigvis er disse ikke lenger en stor trussel for menneskeheten og sivilisasjonen...). Men det er ikke så allverden lenge siden disse skulle vekk, de behøvdes ikke. Husker det kom en lom i sjøene – nesten dugnader for å få denne avlivet. Vet et sted de la vekk slåttonredskapene og skjøt på lommen i timevis. Og i hijakt på rev ble det murt igjen innganger med stein, stengte revungene inne til de ble så sultne at de gikk løs på kjøttbiter tilfestet fiskekrok og sterkt snøre – så ble da revungene dratt ut med fiskekroken i tunga eller svelget. Vet og at langbente hunder jaget reven til den slutt «gikk i berg». Da ble det festet ei salmiakkflaske i ei lang stang sammen med dynamitperle og lunte og stukket inn til reven. Så smalt det en velkomstsalutt og siste hilsen fra «Humanitetens Vokter». Og disse «Humanitetens Vokter» ble ofte omtalt som helter. Tror det ble reist bautaer over bjørnejegere som røykte ut bjørner i dvale. Apropos nyttige eller unyttige skapninger? Jeg tror de alle er en nyttig knagg i det store hjulet som heter natur. Er jeg helt på viddene eller hva? Er jeg på viddene så får dere holde meg undskylt, jeg vil ikke gi meg ut på noen videre diskusjon.

Har forresten skrevet et litt lengre vers om de gamles faunaviten. Jeg bygger dette på en hendelse fra barneåra. Disse kara var alle godt voksne, og levde av jord og skogbruk derinne på grensene Nes/Sør-Odal og Eidskog.

Andreas Buhol

Fjellrev- historier

*Fjellrev i Ny-Ålesund,
Svalbard 8.7.1984.
Foto: Viggo Ree.*

Når man har studert fjellrev i lang tid, blir det mange historier som ikke uten videre lar seg inkludere i vitenskapelige artikler. Den forrige artikkelen min minnet meg på flere av disse. Jeg kom derfor til å tenke på at andre kanskje kan være interessert i å lese litt mer om dette?

**Tekst & foto
Karl Frafjord**

Karl Frafjord er førsteamanuensis i zoologi ved Tromsø Museum

Mange av dere som leste min artikkel om fjellrev i *Våre Rovdyr* (Frafjord 2002a) spurte dere kanskje om hva som skjedde med revene på bildene? Hva var historien bak bildene? Dette kom bare i liten grad fram i teksten. Vel – det er ingen som har spurt meg om det, men jeg håper likevel at du er interessert i noen historier. Det meste av dette er allerede publisert i vitenskapelige artikler, men i disse finner du mest tall og statistikk og lite om de enkelte revene. Historien om enkeltskjebner kan imidlertid også gi kunnskap om fjellreven og dens levevis, men kan i mindre grad formidles i vitenskapelige artikler. Hvert av de følgende kapitlene handler om et foto i min forrige artikkel (jeg henviser til sidenummeret i denne), men du trenger ikke å ha lest den første for å forstå denne artikkelen.

Sult

Høsten 1987 begynte jeg for alvor å fange og merke fjellrever på Svalbard som en del av mitt tre-årige forskningsprosjekt der. Dette bestod av å studere dyr både i naturen og i fangenskap. Dyra i fangenskap utgjorde to grupper (Frafjord 1993a, Frafjord 1993c, Frafjord 1994); 1) fem rever som ble holdt i lengre tid, og 2) flere rever som ble holdt kort tid i fangenskap (1–3 uker). Reven på s. 50 i Frafjord (2002a) tilhørte den siste gruppen. Etter at hun var sluppet fri var hun én blant flere rever som ble værende i området,

og som jeg fortsatte å gi mat. Flere rever bodde under golvet på «Sibir», bygningen i bakgrunnen på bildet (den er sikkert revet nå). Ofte hadde jeg rever som kranglet bokstavelig under føttene mine, når jeg satt og studerte rever på video. En fjellrev forakter ikke gratis kost og losji! Selv ønsket jeg at flest mulig rever skulle overleve, slik at jeg kunne fortsette å studere dem. Mange av de revene jeg fanga var utsulta, selv tidlig på høsten. Noen var bare skinn og bein, men dessverre hadde jeg ikke bur nok til alle og måtte bare merke dem og slippe dem fri til, for flere, en sikker død. Rever som veier ned mot eller endog under 2 kg om høsten har nok små muligheter til å overleve om de ikke finner mye mat fort. Samtidig fanga jeg også rever som var i meget god kondisjon og over dobbelt så tunge. De aller fleste rever som jeg holdt i fangenskap la raskt på seg i vekt, og på enkelte kunne man sågar se vinterpelsen «sprette ut» (mangel på mat om høsten vil gjøre at utviklingen av vinterpelsen stanser eller at pelsen blir ufullstendig).

Denne historien endte likevel tragisk, noe som allerede er fortalt i et tidligere «Våre Rovdyr» (Frafjord 1989). Jeg trodde jeg hadde klart å stanse revefangsten i området, men dessverre viste det seg at én person likevel ble revejeger. Dette medførte at nesten alle revene jeg hadde merka ble drept i løpet av de 1–2 måneder som jeg var borte fra Ny-Ålesund, inkludert min første rev med radiosender. Føring av fjellrev kan derfor være et tveegga sverd om man ikke samtidig klarer å beskytte dem mot andre mennesker. En årsak til

at jeg ikke klarte å stanse fangsten var nok manglende støtte fra min daværende arbeidsgiver (en annen ansatt i samme bedrift hjalp sågar jegeren med å fange). Fjellreven er jo ikke fredet på Svalbard, så jeg måtte appellere til den gode vilje. Det hører med til historien at det heldigvis var ingen som fanget rev vinteren etter. Denne historien har også relevans til fastlands-Norge, fordi den viser hvor lite som skal til for å bedre overlevelse hos fjellrev og samtidig hvor farlig dette kan være dersom andre mennesker utnytter situasjonen.

Predator og konkurrent

Alle studier som er gjort i Fennoskandia viser at rødreven kan være et problem for fjellreven. Hvor stort og alvorlig dette problemet er kan imidlertid være vanskeligere å svare på (Frafjord 2003). Mine observasjoner av direkte konfrontasjoner mellom de to artene var de første som ble gjort (Frafjord m. fl. 1989). Rødreven på bildet s. 52 hadde allerede besøkt fjellrevhiet tidligere. Denne gangen var det

ingen voksne fjellrever tilstede, og de få valpene som var ute flyktet straks inn når rødreven gikk opp på det. En av valpene kom imidlertid ut igjen etter kort tid og ble oppdaga av rødreven. Denne gjorde et byks og grep valpen, bet den kraftig flere ganger og rista den deretter kraftig. Valpen hang passivt når den ble båret vekk fra hiet, og etter hvert subbet også bakbeina dens i bakken. Jeg tror derfor at den var død, men rødreven forsvant så jeg vet ikke hva som videre skjedde med valpen. Kort

Den nakne sannhet: skrotter av fjellrevene som ble drept rundt Ny-Ålesund vinteren 1987–88. Pelsen deres ble til skinnkåpe. Fjellreven lagrer fett rundt hele kroppen under huden, og fettlageret til disse revene varierer mye i omfang.

tid etter kom fjellrevtispa til hiet, og hun må ha forstått at noe hadde foregått. Hun løp omkring og satt skrikende i en halv time (særlig nedover mot der rødreven forsvant), og var mer opprørt enn jeg noen gang har sett en fjellrev. Valpene (13 stk.) var på denne tida ca. 1,5 måned gamle.

Den samme rødrevtispa (antakelig) ble ved en tidligere anledning jaget vekk fra hiet av fjellrevhannen. Dette var imidlertid en meget stor fjellrev, antakelig den største jeg har sett, og sågar større enn rødreven. Han forfulgte henne raskt flere hundre meter. I et annet tilfelle kom en rødrevhann til fjellrevhiet mens fjellrevtispa var tilstede. Han viste imidlertid bare svak interesse og gjorde ingen tegn til å ville angripe, men snuste kort rundt oppå hiet. Fjellrevtispa ble meget urolig, og flykta inn

i hiet når rødreven nærmet seg. Dette viser at forholdet mellom fjellrev og rødrev er komplekst, og ikke nødvendigvis medfører at rødreven aggressivt jager og fordriver fjellreven. Imidlertid vil rødreven over tid fortrenge fjellreven, antakelig selv uten direkte konfrontasjoner. Denne sommeren ble rødrev observert på fjellrevhiet fem ganger, og skriking som indikerte dette ble hørt ytterligere tre ganger. I tillegg kommer sikkert flere besøk som ikke ble oppdaga av meg.

Vakker pels

Rødreven er også et vakkert dyr og skal selvsagt ikke utryddes. Den er imidlertid en svært vanlig art som finnes over hele landet, og bestanden har nok tatt seg mye opp igjen siden skabben herja som verst.

Giganten: den voksne fjellrevhannen (blårev) som jagde rødrevtispa. Valpen er ca. én måned gammel. Kort tid seinere begynte enkelte valper å følge med de voksne på jakt, og én valp ble observert å følge med denne hannen i flere km. Han var da så liten at han måtte løpe rundt tuene i stedet for over dem. Matmangel var antakelig årsak til dette, ettersom lemenbestanden hadde «krasja». Enhver påstand om at fjellreven er kortbeint faller på sin egen urimelighet?

I Nord-Norge ser det ut til at rødreven blir stadig vanligere å se, noe som også kan skyldes at mange nå er mindre sky og ofte opptrer nær folk og bebyggelse (Frafjord 2002b).

Den unge rødreven på bildet s. 53 kom labbende nesten helt bort til meg akkurat idet det begynte å skumres. Den gikk tett rundt bilen og flykta ikke idet jeg gikk ut, så jeg rakk

å ta noen raske bilder før den labbet videre. Like etter så jeg en voksen rødrev bli mobba av kråker på ei mark like ved. Året etter fortalte bonden at han hadde rødrevvalper på den samme marka midt på dagen som fanga markmus rundt traktoren mens han slo gras. Den sommeren var det spesielt mye markmus i området.

Uønska gjester: rødrevvalper i et fjellrevhi.

Rødreven lever imidlertid også på fjellet og finnes antakelig i alle unntatt de mest høyereliggende områder. Oftest graver den nok sine egne hi, men kan også overta fjellrevens. Derfor kan det være nødvendig å redusere bestanden av rødrev i de viktigste fjellrevområdene, og fjerne dem fra gode fjellrevhi. Etisk sett kan det være betenkelig å fjerne en art til fordel for en annen, men en slik fjerning vil jo bare foretas i begrensede områder og vil ha liten betydning for rødrevbestanden som sådan. Dersom det er nødvendig for å redde fjellreven, bør en slik handling derfor kunne godtas. Utskyting av rødrev er vanskelig og bør kun foretas av kompetente personer. Det mest effektive er antakelig å bruke snøscooter i jakten, noe som selvsagt krever dispensasjon fra myndighetene.

Storsjarmøren

Det kan være store forskjeller i fjellrevens personlighet, f.eks. med hensyn til skyhet og aggressivitet overfor mennesker. Noen er svært hissige og biter i alt, og forsøker gjerne å demontere fella. Andre er helt rolige og kan snuse på hånda gjennom nettingen, eller ligger helt passive så man omtrent kan legge dem fra seg på bakken uten at de stikker av. Min erfaring er at rever som var aggressive mot meg gjerne også var det mot andre rever. Det er jo vanlig å si at fjellreven er lite sky. Dette gjelder for enkelte (og det er jo disse som blir sett og fotografert), men de fleste er mer reserverte overfor mennesker og enkelte er ganske sky og holder stor avstand. Reven på s. 54 var en av de mest tillitsfulle fjellrever jeg har møtt, og man kan nesten si at hun foretrakk vårt selskap.

Hvor blir det av pølsa? John H. ble også sjarmert.

Historien er at sommeren 1989 på Svalbard jobbet jeg mest med å følge rever som var merket med radiosendere (Frafjord og Prestrud 1992, Frafjord 1993d, Frafjord 1995). Vi jobbet intensivt i ett område der vi fulgte fire individer, og bodde da i telt på den andre siden av ei bukt. Teltene var plassert ytterst på en sandodde, og på det smale neset som forbandt denne med fastlandet holdt det til en koloni med rødnebbterner. Rødnebbterner er de beste revevarslerne, så vi visste alltid når en rev var i anmarsj. Forbausende nok besøkte flere rever odden, blant disse en voksen hann som var der jevnlig. Han løp oftest raskt langs sjøkanten, og verdiget oss knapt ett blick. En dag dukket så reven på bildet (s. 54) opp og labbet straks inn i leiren vår. Hun var en valp av året og antakelig ca. 2 måneder gammel. Hun tilhørte ikke de revene som vi studerte, så vi gjorde ikke noe forsøk på å fange og merke henne. Hvor hun kom fra vet jeg ikke, men hun besøkte oss flere ganger og tilbrakte kortere eller lenger tid på odden. Vi ga henne litt mat, som hun spiste litt av og hamstra resten. Hun var en meget sjarmende rev, som f.eks. den gangen hun bet seg fast i en teltbardun og gjorde saltomortale rundt denne mens hun holdt fast. Alt mens jeg hadde hodet ut teltåpningen bare en halv meter fra henne. Hun likte definitivt ikke den voksne hannen og holdt seg i eller nær leiren når han kom utover, hele tiden mens hun oppmerksomt fulgte med ham.

Første forsøk på utsetting

Blant de fem revene som jeg hadde i fangenskap i lengre tid, var fire fanget som valper (Frafjord 1994). Disse ble ganske tamme. Reven på bildet s. 55, Rakke, var den største av disse. Han var alltid rolig og verdig i alt han foretok seg, og kranget sjelden med andre rever. I motsetting til hans noe mer krakilske søster, som han riktignok tynte litt i leken mens de var små. Sammen med en annen hann ble han overlatt til mine etterfølgere i Ny-Ålesund, og mot mitt ønske ble begge avlivet etter at studiene var ferdige. Av de andre tre døde én i fangenskap, mens jeg slapp to fri. Den ene av disse var søsteren til Rakke, som altså ble fanget som valp og sluppet fri etter nesten to år i fangenskap.

Hun ble sluppet fri med radiosender i

Endelig fri etter nesten to år i fangenskap. Rakke følger med når søsteren forlater buret og skulle nok gjerne blitt med selv.

mai, ganske enkelt ved at jeg åpnet døra til buret. Hun klarte seg forbausende godt allerede fra første dag, og kom sjelden tilbake til buret for å spise mat. Hun ble endog sett i det hun jaget en mye større hannrev fra ett av hennes hamstresteder. I og rundt Ny-Ålesund var det kolonier av terner, ærfugl og kvitkinngjess, så det hendte at det var ganske stor trafikk også av fjellrever. For det meste tok de egg, men en og annen fugl ble jo også tatt. Dette var ikke videre populært blant forskerne som arbeida med disse fuglene, og til dels heller ikke blant «byens» befolkning. Derfor ble det diskutert å søke Sysselmannen om fellingstillatelse, noe jeg selvsagt gikk imot. Søsteren til Rakke var merka både med radiosender og øremerker, og var derfor lett gjenkjennelig. Hun fikk derfor uforholdsmessig mye av skylda som det store rovdyret i byen, mens jeg som fulgte henne visste at hun brukte et mye større område og var en stor del av tida helt andre steder. Av og til besøkte hun Rakke, og da hendte det at de løp fram og tilbake langs revenettingen og lekte (selv altså i en alder av mer enn to år). Om høsten fanga jeg henne igjen og tok av radiosenderen, og hun veide da omtrent det samme som da hun ble sluppet fri og var i fin form. Jeg er også ganske sikker på at jeg så henne igjen et stykke utenfor Ny-Ålesund under et kort besøk den påfølgende vinter (mars), og også da så hun ut til å være i fin form.

Hvordan gikk det så med den andre reven som ble sluppet fri? Jo, han klarte seg også helt fint, noe som var forventet siden han ble fanga som voksen og hadde erfaring. Jeg tok av hans radiosender etter drøyt ett år, og han var fortsatt i fin form. Disse revene hadde selvsagt fordel av å ha levd i store bur og til dels i en enda større innhegning, samt at de hele tida bodde i sitt naturlige miljø. Det var derfor ingen drastisk forandring å bli sluppet fri, bortsett fra at de nå måtte finne maten sin selv.

Sosiale komplikasjoner

Som ung og uerfaren fjellrev-student havna jeg første sommer midt oppi et komplekst familieliv som jeg aldri fullt ut forstod (Frafjord 1991, Frafjord 1992). Hvor mange voksne rever var det egentlig i området, og var det ett eller to valpekull i hiet? Min beste gjetning var at det var to valpekull som var født i samme hi av to par foreldre, noe som knapt var dokumentert tidligere. Den dominante hunnen jagde

antakelig vekk den andre hunnen, som jeg bare fikk noen korte glimt av ganske tidlig. Da valpene var ca. 1,5 måneder gamle, fulgte de med hunnen til et nytt (sekundært) hi. Ved disse to hiene var det

to forskjellige hanner. Hannen på bildet på s. 56 var antakelig den dominerende hannen, og hadde tilhold ved fødehiet (primærhiet). Riktignok er han fotografert mens han kviler om dagen i ett område mellom de to hiene, endog nærmere sekundærhiet, men der ble han aldri sett. Han var en stor og staselig fjellrev, med spesielt store ører. Alle de fire voksne revene var blårever, mens det blant de 12 valpene også var to kvitrever. Valpene begynte snart å vandre mellom de to hiene, etter hvert også på egen hånd. Hannen fra

primærhiet var kanskje den voksne reven som oppholdt seg lengst i hiområdet, og han ble sett sammen med valper også i september.

Det hører med til historien at det ikke ble så mye lettere å tolke de sosiale relasjonene i den neste familien som ble studert etterfølgende sommer (der altså én valp ble drept av rødrev). Muligens var forholdet det samme her, med to valpekull i ett hi? Det var 13 valper i hiet. Tispa her diet aldri alle valpene (dvs. når de hadde kommet ut av hiet og kunne observeres), kun noen få av valpene fikk melk. Samtidig som hun diet disse hendte det at hun jagde vekk andre valper. Det er usannsynlig at hun ville ha favorisert noen få valper slik dersom alle var hennes egne? I et seinere valpekull (med minst like mange valper) i samme område var det sannsynligvis også to valpekull og to par foreldre. På Svalbard var de sosiale relasjonene sjelden så uklare, men i det mest intensivt studerte

Den andre fjellrevhannen i mitt første studieområde. Den kvite pelsen er bleika rester av vinterpels.

Den store blårevtisa slik den ble funnet på stranda.

området ble to voksne hanner fanget og merket med radiosendere på nøyaktig samme sted. Det er meget mulig, eller endog sannsynlig, at ingen av disse to var far til valpekullet i området. Slike forhold er siden også funnet andre steder i Skandinavia. Det ser derfor ut til at fjellreven kan ha en komplisert sosial organisering som slett ikke alltid består av rent territoriale par, men årsaken til dette er uklar. «Hjelpere» i form av avkom fra tidligere kull som «hjelper» foreldrene med å fostre opp ett nytt kull, synes imidlertid å være uvanlige.

Størst i verden?

Under en av mine turer på leting etter fjellrevhi fant jeg en død fjellrev nær vannkanten av en oppdemma sjø (Frafjord 1985). Jeg tolka det slik at reven mest sannsynlig hadde drukna i sjøen, men det var uvisst hvordan det kunne ha skjedd. Reven var sterkt forråtnet og i oppløsning,

så jeg kunne bare ta med hodet for å rense kraniet (foto s. 57). Dette ble målt og seinere donert til Zoologisk

Museum i Bergen. Målene viste at dette kraniet var blant de største i verden som var målt, om ikke det aller største. Siden har jeg målt fjellrevkranier fra mange steder i verden, og det viser seg at de fennoskandiske revene, sammen med de eurasiske, faktisk er de største i verden

(Frafjord 1993b). Det førstnevnte kraniet er imidlertid fortsatt det største jeg har målt. Dette var en hunn, så siden hannen er gjennomsnittlig 4 % større måtte det finnes enda større fjellrever i området. Blant disse var nok den ovenfor nevnte «Giganten».

Man kan spørre seg hvorfor våre fjellrever er spesielt store? Det er jo usannsynlig at de bare har store hoder og at ikke også kroppen er spesielt stor. En annen ting som er spesielt for den fennoskandiske fjellreven, er at den lever i alpine områder og ikke på tundraen. Forholda her er kanskje ikke så ekstreme som på tundraen. Mye tyder jo på at det er en nord-sør gradient i størrelse, der de største fjellrevene lever i sør og de minste i nord (f.eks. på Svalbard). Økt størrelse kan skyldes bedre næringstilgang eller konkurranse med andre arter (rødrev). Det første virker lite trolig siden fjellreven i Norge stort sett avhenger av ett enkelt byttedyr: lemen. Større fjellrever vil, som allerede antyda, klare seg bedre mot rødrever, så dette kan være en årsak. En annen mulig forklaring kan være at norske fjellrever er blitt påvirket av rømte farmrever (disse blir selektert for størrelse), slik at økt størrelse er et nylig og ikke-naturlig fenomen. Den relativt store andelen av blårever i mange områder kan støtte en slik hypotese, men den kan også være naturlig. Genetiske studier kan vise om denne hypotesen er riktig. Til slutt vil jeg oppfordre alle som finner døde fjellrever om å rapportere dette eller sende dem inn til et museum slik at de kan undersøkes og så langt som mulig bli tatt vare på (fjellrev er søkepliktig fallvilt).

Litteratur

- Frafjord, K. 1985. Notes on a large arctic fox skull. - *Fauna norv. Serie A 6*: 55.
- Frafjord, K. 1989. Magito - Ny Ålesunds skjønnhet. - *Våre Rovdyr 3*: 100-101.
- Frafjord, K. 1991. Adult arctic foxes *Alopex lagopus* L. in the denning area; numbers and behaviour. - *Fauna norv. Ser. A 12*: 41-48.
- Frafjord, K. 1992. Denning behaviour and activity of arctic fox *Alopex lagopus* pups: Implications of food availability. - *Polar Biol.* 12: 707-712.
- Frafjord, K. 1993a. Agonistic behaviour and dominance relations of captive arctic foxes *Alopex lagopus* in Svalbard. - *Behav. Proc.* 29: 239-251.
- Frafjord, K. 1993b. Circumpolar size variation in the skull of the arctic fox *Alopex lagopus*. - *Polar Biol.* 13: 235-238.
- Frafjord, K. 1993c. Energy intake of captive adult-sized arctic foxes *Alopex lagopus* in Svalbard throughout the year, in relation to body weight, climate, and activity. - *Z. Säugetierk.* 58: 266-274.
- Frafjord, K. 1993d. Seasonal changes in activity of arctic foxes *Alopex lagopus* L. in Svalbard. - *Fauna norv. Ser. A 14*: 39-46.
- Frafjord, K. 1994. Growth rates and energy demands of captive juvenile arctic foxes *Alopex lagopus* in Svalbard. - *Polar Biol.* 14: 355-358.
- Frafjord, K. 1995. Leveområde og vandring hos fjellrev på vestkysten av Svalbard. - *Fauna* 48: 14-27.
- Frafjord, K. 2002a. Kan vi redde fjellreven? - *Våre Rovdyr* 16: 50-58.
- Frafjord, K. 2002b. Landsbyliv: leveområde og aktivitet til en ung rødrev. - *Fauna* 55: 60-65.
- Frafjord, K. 2003. Ecology and use of arctic fox *Alopex lagopus* dens in Norway: tradition overtaken by interspecific competition? - *Biological Conservation* 111: 445-553.
- Frafjord, K., Becker, D. og Angerbjörn, A. 1989. Interactions between arctic and red foxes in Scandinavia, predation and aggression. - *Arctic* 42: 354-356.
- Frafjord, K. og Prestrud, P. 1992. Home range and movements of arctic foxes *Alopex lagopus* in Svalbard. - *Polar Biol.* 12: 519-526.

Artikkelforfatterens adresse:
Tromsø museum, Universitetet i Tromsø,
9037 Tromsø
E-post: karlf@tmu.uit.no

Natur- og fauna-kriminalitet

En rekke lover og bestemmelser beskytter natur og dyreliv. Her har vi sakset fra Økokrims nettsider.

Natur- og faunakriminalitet er brudd på verneregulene for truede dyre- og plantearter. Lover og forskrifter som skal beskytte artene i naturen og deres leveområder er **viltloven**, **naturvernloven**, **motorferdselsloven** og **lakse- og innlandsfiskeloven**.

Særlig viktig er **viltloven**. Alt vilt som det ikke særskilt er tillatt å jakte på, er fredet etter viltlovens § 3. Loven og dens forskrifter inneholder også bestemte regler for hvordan jakt og fangst kan utføres. Alt fallvilt (selvdødt vilt av bestemte arter) tilhører Viltfondet. Dette gjelder også ulovlig felt vilt og ulovlig innført vilt. Beholder man slikt vilt uten tillatelse fra fylkesmannen, kan man straffes for underlag, jf. **straffeloven § 255**. Strafferammen for overtredelse av viltloven er bøter eller fengsel inntil to år. Gjelder det truede arter, er strafferammen fengsel inntil seks år etter **straffeloven § 152 b**.

Det er straffbart å jakte, også innenfor jakttiden, dersom dette krenker grunneiers rett, jf. **straffeloven § 407**. For at straffesak skal kunne reises, kreves påtalebegjæring fra grunneier.

Alle truede arter i verden omfattes av **Washington-konvensjonen**, Convention on International Trade in Endangered Species (CITES). Det er forbudt å innføre døde arter eller produkter av disse og levende arter fra CITES-liste I uten tillatelse fra eksportland og importland og arter fra liste II uten tillatelse fra eksportland. Er eksemplaret oppdrettet, kreves det opprinnelsesbevis. For norske arter er CITES-listen gjengitt i «Rødlista» fra Direktoratet for naturforvaltning.

Typiske overtredelser er:

- Jakt på og fangst av truede fuglearter (for eksempel rovfugler og ugler)
- Underslag og heleri av vilt som tilhører Viltfondet
- Ulovlig jakt på de store rovdyrene (bjørn, ulv, gaupe og jerv)
- Ulovlig jakt på hjortevilt (hjort, dåhjort, elg, rådyr og villrein)
- Import og eksport av arter fra CITES-liste I-III

Naturvernloven gir hjemmel for vern av naturområder. De enkelte verneforskrifter bestemmer hva som er forbudt. Loven verner også fredede planter og dyrearter som faller utenfor viltloven. Strafferammen for overtredelse er bøter eller fengsel inntil to år (inntil seks års fengsel etter straffelovens § 152 b). Plan- og bygningsloven verner også naturområdene, idet all bygging, veianlegg og større massearbeider krever tillatelse fra kommunen, jf. plan- og bygningsloven § 93.

Typiske overtredelser er:

- Ulovlig ferdsel i naturvernområder
- Ulovlig bygging, gravning og masseutfylling i naturvernområder
- Plukking av fredede plantearter
- Ulovlig vei, bygg eller anlegg

Motorferdselsloven regulerer motorferdsel i utmark og vassdrag. Hvis ikke ferdsel direkte er tillatt i loven, for eksempel i forbindelse med landbruk, kreves det tillatelse fra kommunen for å bruke terrengkjøretøy og snøscooter. I Finnmark og Nord-Troms er visse løyper åpne for ferdsel. Strafferammen for overtredelse av loven er bøter. Det kan også bli aktuelt å inndra kjøretøyet.

Typiske overtredelser er:

- Ulovlig snøscooterkjøring
- Ulovlig landing med småfly og helikopter
- Ulovlig bruk av større motoriserte båter i vassdrag

Lakse- og innlandsfiskeloven verner alle anadrome laksefiskearter (fisk som går fra saltvann til ferskvann for å gyte) og innlandsfiskearter. Strafferammen for overtredelse av loven er bøter eller fengsel inntil to år. Ulovlig fiske som krenker grunneiers rett, faller under **straffeloven § 407**.

Typiske overtredelser er:

- Bruk av ulovlig redskap
- Brudd på fredningsbestemmelsene

Andre lover som beskytter naturen, er **plan- og bygningsloven**, **skogloven**, **vassdragsreguleringsloven** og **vannressursloven**.

Direktoratet for naturforvaltning har det overordnede ansvaret for vilt- og naturforvaltningen.

Økokrim utgir tidsskriftet **Miljøkrim** som er rettet mot påtalemyndigheten, politiet, oppsynsmenn og miljøforvaltningen. Det er ikke mulig å abonnere på tidsskriftet, men på Økokrims nettsider www.okokrim.no kan man lese hele innholdet.

Når kattugler og kvinender kjemper om fåtallige reirplasser i kulturlandskapet

Av Viggo Ree

En del fuglearter har tilpasset seg en heller skjult tilværelse under deler av forplantningstiden. Mens mange arter eksempelvis hekker i frittliggende og godt synlige kolonier, eller har store og iøynefallende reir, har enkelte sørget for beskyttede «tilfluktsrom» for sine egg og unger. Slike hulrom kan ligge i sand- og jordvolter, og graves ut av foreldrene. Eksempler i denne sammenheng er hekkeplassene til bietere, isfugler og sandsvaler. Andre har utviklet en sikkerhetsstrategi ved å plassere reirene i trehull. Noen arter hakker selv ut reirhullet. Spetter og enkelte meiser er representanter for disse såkalte primærtartene, og det er i første rekke døende og døde trær som blir benyttet av denne reirtrær. Her finner også mange av spette sine hovednæring, bl.a. insektlarver som lever i råttan ved.

Sekundærarter er fugler som hekker i tidligere spette- og meisereir. Disse hakker altså ikke selv ut sine rugerefugier. Naturlige trehull blir også benyttet av denne fuglegruppen. Dette kan dreie seg om råtehull (greinbrekkråte, hulråte), sprekker mellom barken og veden eller andre hulrom som oppstår på gamle trær eller styvingstrær (lauvingstrær). Noen sekundærarter kan også nyttiggjøre seg hulrom f.eks. i steinrøyser, kaninhull, berg- og mursprekker, under gamle røtter eller innunder bygninger.

Skogtilknyttede sekundærarter i Norge er bl.a. kvinand, laksand, lappfiskand,

skogdue, vendehals, svarthvit fluesnapper, rødstjert, enkelte meiser, spettmeis, kaie, stær og pillfink. Tårnseileren hekker enkelte steder i gamle svartspetthull. Blant rovfuglene er det tårnfalken som kommer nærmest betegnelsen hullrugger. Den kan hekke i naturlige trehull i f.eks. gamle høystubber. Flere uglearter er utpregete hullrugere. Dette gjelder særlig haukugle, spurveugle, perleugle, kattugle og slagugle.

Hullrugernes tragiske tilbakegang

I dagens skoger er det begrensete hekkemuligheter for hullrugene. Økonomi og profitt dominerer også skogsdriften. Det stadig synkende innslag med døende og døde trær har ført til at mange hullrugere bare på få tiår har gått dramatisk tilbake i antall i norsk natur. Mangfoldet i natur-skogene – med alt fra unge, spirende trær til gamle, råtne stubber – er i dag en saga blott over store deler av landet. Også andre dyr tilpasset klimaksstadiet er blitt sterkt skadelidende, og mange arter har havnet på ulike rødlistor. Det samme gjelder en rekke planter i gammelskogen.

De ensformige kulturskogene med sitt begrensete dyreliv fortsetter å dominere vår natur. Norge er blitt et eneste stort utmarksfjøs der vi dyrker gran, sau og elg. Det er profitten og tallerkenmangfoldet som teller! Grunn- og skogeiere er fortsatt flinke til å felle gamle trær med spette- og

Kattuglebiotopen ved Pamperud vinterstid. I denne kulturskogen i Leinåsen er det ikke lenger hekkemuligheter for store hullrugere som kattugle og kvinand. Selv mindre tørtre med trehull for meiser og svarthvit fluesnapper blir jevnlig hogget ned. For mange skogeiere er det fortsatt viktig å «rydde» i skogen! Henger man opp et par holker/kasser er hullrugene raskt på plass for å ta de kunstige hekkeplassene i bruk. Foto: Viggo Ree.

råtehull. All snakkingen og alt oppstyret rundt biologisk mangfold og rikere skog er først og fremst noe som finner sted i festtaler og på det teoretiske plan. Det er bare å ta en titt rundt seg, så ser man hvor lite det er igjen av gamle trær med reirplasser for hullrugere. Med unntak av et og annet svartspetthull er det i skogområdene her på Røysehalvøya i Hole i Buskerud eksempelvis nesten ikke et eneste naturlig hekkested igjen for arter som kvinand og kattugle.

Holker og kasser som nødhjelp

For å hjelpe enkelte hullrugere en smule setter naturbevisste folk opp holker og

Som hullrugger har kattuglen reduserte hekkemuligheter i kulturskogene, men arten har heldigvis evnen til å utnytte f.eks. loftsrom, skjærereir og bergskorter som reirplasser. Foto: Viggo Ree.

kasser i kulturskogene. Om grunneierne hadde gjort sin plikt burde slike tiltak ikke vært nødvendige. Men vi lever i et land og en verden der sykdomstilstandene i naturen er alvorlige. Nødhjelp blir satt inn for å bote på skjevhetene og skadene. For noen år siden hengt jeg derfor opp et par større kasser for kvinand eller kattugle her i Pamperud-området. Stedet ligger om lag

600 meter fra Tyrifjorden. Det er ingen avstand for en kvinandmor med nyklekte unger på slep på vei mot vannet. I mangel på egnede hekkeplasser for denne hullrugende andarten kan fugler hekke opp til tre kilometer fra nærmeste vann! Allerede første våren var kvinandhunnene på plass, og det var nærmest et vilt kaos i perioder med bl.a. opp til tre hunner samtidig i

en av kassene. Kattuglene hadde ikke en sjanse mot endene i det relativt åpne kulturlandskapet. Flere av årene har kvinandmødrene tatt med seg sine nyklekte unger ned til Nordfjorden, og ved enkelte anledninger har jeg kunnet følge familien helt ned til vannet. Den ene kassen henger i en furu mot en jordekant, den andre i det gamle tuntreet på Pamperud – en ærverdig

Selv om kunnskapen om det biologiske mangfoldet innen skogbruksnæringen er blitt bedre de siste årene registrerer man fortsatt døende og døde trær som særsyn i utallige norske skogområder. Mange steder fjernes fortsatt f.eks. tørrbjørker med hekkelasser for kattugle og andre hullrugere. Begrunnelsen er gjerne at slike trær er stygge og uten verdi, og det er derfor viktig å få det litt pent der hvor folk ferdes! Her fra Oslo Skogvesens «opprydning» langs veien i Maridalen for noen år siden. Foto: Kjell Sandaas.

gammel lønn rett utenfor kjøkkenvinduet. Kvinendenes fullstendige dominans på boligmarkedet har ført til at kattuglene har måttet se seg om etter andre hekkemuligheter. Heldigvis kan denne uglearten ta i bruk f.eks. hulrom i bygninger, skjæreireir og bergskorter.

Tilslag av kattugle

For to år siden hengte jeg opp en tredje kasse, denne gangen inne i skogen om lag hundre meter fra huset. I denne delen av Leinåsen er det høyvokst og ganske tett kalkfuruskog med noe gran og ulike løv-trearter innimellom. Plasseringen ble gjort slik at det kun var et mindre innflygingsrom foran kassen. Dermed regnet jeg med at kvinendene ikke ville klare å ta seg inn til dette hekkestedet. Den arten jeg hadde i tankene var naturligvis kattugle. Men det kom verken ugle eller annen hullruger i kassen den første sesongen. Derimot sørget et ekorn for å lage et skikkelig kvistbol inne i kassen. I fjor sjekket jeg ikke innholdet i det hele tatt, men i år tok jeg turen opp den 14. april.

Det hadde vært en del sang- og lydaktivitet hos kattuglene i området denne vinteren og våren, og i det jeg satte stigen mot treet fløy kattuglemor ikke helt overraskende ut av kassen. Jeg klatret raskt opp og sjekket innholdet. Ekornkvistene var trampet skikkelig flate mot bunnen, og to kattugle-egg lå på sagflis- og kvistdekket. Men disse var ikke de eneste eggene i kassen. Et kvinand-egg fra i fjor lå ved siden av ugle-eggene. Jeg tenkte umiddelbart på å kaste ut kvinand-egget, men det ble med tanken. Etterpå angret jeg, for et ekstra egg – som attpåtil er større en ugle-eggene – ville kanskje representere mer strev og ressursbruk for uglemor under rugingen.

Kvinand-egg i kattuglereiret

Sannelig hadde en kvinand klart å ta seg inn i kassen i 2002! Det er nesten ufatte- lig hvordan disse klumpete og halvstore endene klarer å fly inne i selv den tykkeste skog. Her ble kassen bevisst hengt opp på

en plass hvor disse dykkendene ikke skulle komme til, men så var det altså en fugl som hadde maktet det allikevel. Noen permanent ruging av et helt kull ville en hunn trolig ikke få til på en slik lokalitet, men bare det at anden har klart å manøvrere seg inn i kassen på dette stedet er rene prestasjonene. Og dette forteller også litt om hvor desperate enkelte kvinender kan bli når det skorter på egnete hekkelasser.

For å gi kattuglehunnen nødvendig ro i eggleggings- og rugeperioden besøkte jeg ikke kassen før i midten av mai. Ved 21-tiden den 15. mai 2003 satte jeg igjen stigen inntil furustammen, og uglemor smatt med en gang ut. I kassen var det nå to relativt små kattugleunger. Denne gangen var jeg fast bestemt på å lempe ut det råtnete kvinand-egget fra i fjor. Stor var overraskelsen da jeg oppdaget at det lå to nye kvinand-egg i kassen! Altså tre ande-egg tilsammen under de små uglekropene. Jeg kastet ut alle tre kvinand-eggene, og lot raskt min sønn Benjamin få ta en titt i kassen. Samtidig dukket overraskende også grunneieren, Petter Erik Fjeld Ruud, opp. Han er fugleinteressert, og fikk også beskuet ugleungene. Kattuglehunnen ville neppe ha klart å ruge ut ande-eggene, bl.a. fordi hun ikke ville snudd de etter at hennes egne unger hadde klekket. Livet ville klart bli noe enklere for uglefamilien i kassen i det de tre store ande-eggene var fjernet. Tanken om å la naturen gå sin gang streifet en selvsagt, men da kunne man risikere at verken ugle eller and hadde fått fram noe avkom. Derfor satset jeg på kattuglen i skogkassen. Kvinendene har

fortsatt hekkemuligheter i de to kassene i mer åpent terreng på Pamperud.

Forsøk på fargerikt felleskap

En kvinandhunnet hadde altså, nok en gang, klart å buksere seg ned under skogtaket og inn i uglekassen – og lagt to egg ved siden av kattugle-eggene eller de nyklekte ungene. Et klart forsøk på fargerikt felleskap! Men en slik prestasjon kunne være risikofylt. Kattugle kan drepe kvinand på reir. Noen rester av død and var det dog ikke i uglekassen. De eneste byttedyrrestene var etter gråtrost, som det er en koloni av i dette området. Trost er bra kattuglemat i år med lite smågnagere. Men ugleparet hadde fortsatt en del vånd som mattilbud i Pamperud-området. Det var i sommer nok av nygravde våndganger i hagen og på ødeengen like ved!

Under en telefonsamtale med trønderen Georg Bangjord den 18. mai kunne han fortelle at både Ingar Jostein Øien og han – i to ulike prosjekter – har hatt flere titalls kattugler hekkende i et meget stort antall kasser de siste 20 årene. Tilsammen har hundrevis av kattuglehekkinger funnet sted i disse kassene i denne perioden. Først i år opplevde de begge at kvinand hadde lagt egg i ugleireir. 2003 ble med andre ord et interessant år med tanke på det biologiske fellesskapet!

Fredelig fordeling

Tirsdag den 20. mai var Morten Brandt fra Oslo og Akershus Ringmerkingsgruppe

Kattuglehunnet i uthengt uglekasse i Steindalen, Lillesand 24.3.2001. Foto: Roar Solheim.

Ringmerking av kattugleunger på Kasa i Maridalen den 18.5.1989. Fuglene hekket i oppsatt holk, og merkingen ble foretatt av Roar Solheim (hans hånd!). En av disse fuglene ble for øvrig funnet død den 10.9.1992 på Storøya i Hole – like sørøst for Røysehalvøya. Dette utgjør en forflytningsdistanse på 29 km i luftlinje – 3 år, 3 måneder og 22 døgn etter merkingen. Foto: Viggo Ree.

To kattugleunger ringmerket på Byneset i Trondheim den 27.5.1983. Øynene åpnes når ungene er rundt 12 døgn gamle. Legg merke til at kattugleungenes pupiller er blå. De voksne fuglene har helmørke øyne. Foto: Georg Bangjord.

med opp i skogen ved Pamperud for å ringmerke de to kattugleungene. Det gikk greit, for hunnen var heldigvis ikke av det aggressive slaget. Enkelte kattugler er det, og mang en ornitolog har fått stifte bekjentskap med artens sylskarpe klør. Folk har blitt ille skamfært – ja, endog besvimt og mistet synet! For kattuglen sikter ofte inn mot øynene. Dessverre fikk jeg ikke sørget for fotografering under denne uglemerkingen. Georg Bangjord og Roar Solheim har imidlertid bidratt noe på fotofronten. Kattuglene i Pamperud-området klarte seg tilsynelatende bra gjennom sommeren, og nå i høst har jeg hørt de rett som det er oppe i Leinåsen-skogen. I den nærmeste kassen – i tuntreet – fikk en kvinandhunn fram 11 unger. Dette skjedde den 2. juni. Også denne gangen fulgte jeg andefamilien helt ned til Tyrifjorden. Dermed ble det en fredelig fordeling av hekkeplassene mellom disse to hullrugende artene. Også den mest naturlige, selv om fargerikt fellesskap kan være spennende nok.

Og så kan man se fram til fine vår- og sommerdager neste år med muligheter for unger som forlater kassene – både med krumt nebb i furuskogen og med luftige svev før en strevsom og snublende ferd ned mot Tyrifjorden. Hvis ikke kattene i området er for aktive går det trolig bra for både kattugle- og kvinandungene også i 2004.

Kvinandhunnen med de første fire ungene under kassen i tuntreet på Pamperud den 2.6.2003. Ytterligere sju unger hoppet ut fra den kunstige reirplassen denne ettermiddagen, og hele hoppesekvensen tok en drøy times tid. Deretter ble andefamilien geleidet over kratmark, åkrer og veier av fotografen ned til Tyrifjorden – uten at verken kråker, katter, hunder eller biler fikk redusert ungekullet. Foto: Viggo Ree.

Ulv angrep sauer nær Sarpsborg-skole
NRK Østfold - 30.10.2003

Takk til ulven ved Sarpsborg. Vi hører også fra Eidskog at barn nekter å gå ut pga. sauer. Nå må det bli slutt på å holde sau i bebygde områder i dette landet!

Skolen hadde ulv på timeplanen
Sarpsborg Arbeiderblad - 30.10.2003

Fortsettelse av sauehistorien ovenfor. Tilfeldighetene ville altså ha det til at Sarpsborg-skolen underviste om ulv samtidig som det gikk sauer utenfor. Pussig sammentreff...

Sauedreperen er tilbake
Grimstad Adressetidende - 28.10.2003

Også på Sørlandet puster man lettet ut etter at ulven ser ut til å være tilbake.

Fjellreven truet av tøff fangst og rødrev
Forskning.no - 21.10.2003

Fjellreven får nå store midler fra statsbudsjettet. Et typisk utslag av skjult rasisme. Arten er som kjent som oftest helt hvit, i alle fall om vinteren. En direkte provokasjon mot oss anti-ariske rødrever som trodde miljømyndighetene var tilhenger av et mer fargerikt fellesskap.

Dødsmus på Svalbard
Bergensavisen - 4.8.2003

Uflaks. Det mannsdominerte miljøet i polarstrøkene hadde fortjent så meget bedre.

– Hva er meningen med livet hvis elgen skal bli ulvemat?
Hamar Arbeiderblad - 31.9.2003

Jaktleder Gunnar Øxseth uttaler seg om ulv og elg for elgjaktlaget som hadde ulvebesøk ved tre poster i Nordre Stavåsen den første jakt dagen.

Vi aner et epokeskifte i filosofiens historie.

Kjemper for retten til å drepe jerv
Nationen - 29.10.2003

Vi kommer jo ikke unna yndlingsavisen Nationen, som vinkler jervedrapssaken i Valdres tingrett på sin særegne måte. For øvrig har en rovfugl visket oss i øret at James Bond-produsenten er svært interessert i saken. Pierce Brosnan som sauebonde with a license to kill ville nok ha gjort overveldende suksess – et og annet sted i Norge. Fra spøk til alvor – som jaktlaget i Nordre Stavåsen er det trolig

meningen med livet det hele handler om. «Hva skal man strengt ta seg til i Valdres uten å drepe jerv?» – sier en innbygding til Revestreker i det han sparke te ei høne som gikk å nappa strå.

Hasta la vista, baby – i Notodden

Under overskriften «Ny revejakt på gang» bringer avisen Telen 17.9.2003 et interessant og bloddryppende intervju med medlemmer av Notodden jeger- og fiskerforening. Det har seg slik at denne foreningen utvider fjorårets revekonkurranse til å gjelde for flere arter. Revekonkurransen i fjor ble en ubetinget suksess, skriver Telen, siden hele 70 rever ble slaktet. Vi rever er på vår side ikke ubetinget enig i suksess-ratingen, men vi er kanskje snåle sånn.

Så leser vi om de dystre tilstander i Notodden. Revebestanden øker. Måkene øker. Kråkene øker. Ravnene øker. Og resultatet? Selvfølgelig mye mindre hønsfugl. De er *harde på* eggene til hønsfuglene. Men Notodden-representantene nøyer seg ikke med det. Konkurransen er utvidet til å gjelde også mår, mink, røyskatt og grevling. Årsaken er ikke overraskende. Disse artene er nemlig *harde på* fisk, egg, andunger og hare. Kort sagt – det er harde tider.

Foreningen håper på nyrekruttering med utspillet. Fellefangst og skyting av fugl er en fin start for unge jegere, sies det. Det er bare å banke ned. Og premier blir det. En for største rev og en for flest poeng. Akkurat det med størrelsen er kanskje litt pussig. Man skulle da tro at jo større måltavle, jo enklere er det å treffe. Rent logisk burde det nok være den minste reven som burde gi premie.

I tillegg trekkes en vinner blant alle som melder fra om skutt rev. Tre rever gir tre lapper i hatten, uttaler foreningen. Vi antar at vi kan slutte av dette at det dreier seg om én lapp pr. rev. I hatten.

Foreningen understreker likevel at de ikke ønsker å utrydde bestanden av skadedyr – hele næringskjeden vil man jakte på for her skal det reguleres, må vite. Skal liksom vi rever være skadedyr? En grundig fornærmelse, etter vår mening. Vi mener selvsagt at vi gjør den aller største nytte. Og skulle det være slik at vi reduserer harebestanden – ja, så må jo de fleste være enige om at det er en fordel. Gjør ikke annet enn å danse rundt i måneskinnet og late som de er noe! Yngler som kaniner, gjør de også...

Vi venter spent på resultatet av årets konkurranse. Tipper vi ikke feil kommer Telen med en reportasje om resultatene. Vi er spesielt opptatt av hvilke av disse dyrene som var «velvoksne» – vi er nemlig ikke i tvil om at Telen, som andre aviser, vil påpeke dette viktige forhold.

Vi skulle gjerne vist fram eksempelvis en velvoksen røyskatt med åpen tanngard nedenfor, men i stedet gjengir vi bilder av bassisten i «Johnny Fox and the Hunters» og deres siste album.

Gaupe tar Bærums-lam
Gårdsplassen.no – 22.9.2003

Gurimeg...

Frikjent for jervedrap

Valdres tingrett frikjente i november 2003 fire personer for å ha avlivet jerv uten fellingstillatelse. Tre av dem kjørte snøscooter i området da de støtte på et jervehi. Siden de ikke hadde med seg våpen tok de telefonisk kontakt med en fjerde person som ankom med en hagle noe senere. Etter å ha gravd ut hiet og fått kontakt med jerven, drepte de dyret. Det heter i dommen at «de tiltaltes handlemåte må vurderes ut fra hva de hadde erfart av tap og lidelser hos dyrene og hva de visste om den aktuelle jerven, samt at deres bestrebelse på å få gehør hos myndighetene til å få tatt ut dyret på legal måte var mislykket eller ikke nådde fram.» Økokrim har anket dommen til Eidsivating lagmannsrett.

Ulv ikke satt ut

Direktoratet for naturforvaltning (DN) tilbakeviser i brev til Miljøverndepartementet 14. november påstander om at ulv i Norge og Sverige skal ha sin opprinnelse i ulv som er utsatt fra dyreparker eller fra ville bestander. Etter et TV-program tidligere i høst der utsetningspåstandene kom frem, ba Miljøverndepartementet DN vurdere saken nærmere. Dette arbeidet er nå ferdig og basert på en rekke faglige vurderinger konkluderer DN med at den sørskandinaviske ulvbestanden høyst sannsynlig er etablert gjennom naturlig innvandring fra ulvbestander i Finland og Russland. DNs vurdering: «Direktoratet konstaterer at TV-programmet om utsetting av ulv ikke kan underbygge at utsetting faktisk har skjedd. Tvert imot taler det aller meste av foreliggende data og faglige dokumentasjon som foreligger for at ulv har vært etablert eller har reetablert seg i sørlige deler av Skandinavia gjennom naturlig innvandring». FVR kommer senere grundig tilbake til TV-filmen.

Tre ulver døde

En ung ulvetispe ble påkjørt av toget i Åmot kommune, Hedmark, 30. oktober. Den veide 42 kg, og er trolig 1,5 – 2,5 år. Samme dag ble en annen tispe skutt av en jeger i Ulvådalen i Elverum kommune. Saken etterforskes av politiet. Den skutte ulven er etter alt å dømme alfatispa i Julussa-reviret. Den 5. oktober ble en hannulv påkjørt og drept på Trysilveien i Elverum kommune. Det var en stund spørsmål om dette var lederhannen i Julussa-reviret, men senere sporing tyder på at hannen fortsatt går i lag med valpene.

Debatt

Fredede rovdyr utryddes med nødvergeretten

Den såkalte nødvergeretten i Lov om viltet, blir gang på gang brukt som unnskyldning for å drepe nærgående fredede rovdyr. Sist nå i Elverum, hvor en av to ulver, som løp etter en frittgående elghund, ble skutt og drept. Smellet fra det drepende skuddet jaget den andre ulven på flukt. Det ble ikke forsøkt å skremme ulvene bort på noen måte. Det ble skutt direkte.

Hvis det skal være fritt frem å drepe et fredet, utryddingstruet rovdyr, uten først å ha prøvd alle tilgjengelige skremmemetoder, kan en hver motstander av rovdyr påberope seg nødverge og skyte for å drepe så snart et rovdyr er innen skuddvidde. Dersom lovverket er så vidtfavnende og lite presist som anvendelsen tyder på, må det snarest revideres og presiseres. Den svenske nødvergeparagrafen er et godt eksempel til etterfølgelse. Den presiserer i tillegg at nødvergeretten ikke gjelder i nasjonalparker. I andre land i Europa, hvor holdningen til rovdyr ikke er så paranoid som i Norge, er skremselstaktikk som støy, knallskudd og varselskudd mer enn nok til å drive selv angripende rovdyr på flukt. Taktikken virker til og med mot isbjørn, som ser på mennesket som et byttedyr, noe brunbjørn og ulv ikke gjør.

Saken fra Elverum reiser også en annen viktig spørsmål; løshunder i områder der det kan ventes å påtreffes ulv eller bjørn. Ulven reagerer naturlig med å angripe et dyr av hunderasen dersom den kommer for nær i reviret, på samme måte som hunder også gjør når de går løse og utfordrer hverandre. Det er hundeierens lovdefinerte ansvar å ha kontroll på hunden, eventuelt ved å føre den i bånd. Det synes derfor klart at hundeieren må ta det hele ansvar, dersom deres løstgående hunder blir jaget eller angrepet av rovdyr, enten det er under jakt eller annen hobbyvirksomhet. Verken jegere eller bønder med bufe har monopol på bruk av naturen.

Saken fra Elverum har sannsynligvis også dobbelt tragisk utfall. Ulvetispa som ble drept, antas å ha årskull med valper, og de er ikke voksne nok til å jakte på egen hånd. Dette må de læres opp til av foreldrene. Ulvevalpene går derfor en svært usikker skjebne i møte.

Ole R. Paulsen, Oslo

Ulv, bjørn eller bygdedyret, hvem er farligst?

Byggedyret roper om flokker med ulvehybrider, utsetting av ulv, forskere som lyver, og som helst burde vært slått helseløse, og svenske statsansatte som smugler baltiske ulver til Norge. Ulven tar all elgen, sier bygdedyret, men likevel er årets jaktvote rekordstor. Ulveflokker jager elgen ut i veien og forårsaker død og fordervelse for både mennesker og elg; snakk om utspekulert drapsmaskin. Det er ikke rart at prestene en gang kalte ulven for satans sendebud. De av kirkens menn som har beklaget slike utsagn i Guds hus og gjeninntatt ulven i skaperverket, har for lengst flyttet til sentrale strøk for ikke å bli spist av byggedyret.

Tragisk er det, at nettopp de som forvalter naturen, også tror de eier den, og de vet å fore byggedyret med løgner om blod og gjør, og med konspirasjonsteorier. Utlove belønning gjør de, til dem som kan bevise noe. Mange har «beviser», men ingen har innkassert belønningen, merkelig nok. Enda verre er det når rikspolitikere bøyer nakken for byggedyret og hylar om granskning, på tross av at forskere på begge sider av kjølen, inkludert Uppsala universitet, for lengst har avvist skriket fra byggedyret.

Bevare miljøet, bevare naturen, ropes det fra bygdenorge. Hvilket miljø, hvilken natur? Er det miljøet som mobber mennesker som tør å ha andre meninger enn det byggedyret tillater, miljøet som har fire ganger så høy selvmordsfrekvens som sentrale strøk? Er det en natur som ekskluderer bestemte arter?

«Lokal forvaltning» kalte rikspolitikerne det, og gav byggedyret en diger fleskebit, så det kunne vokse seg enda sterkere. Så nå var det bare å gå i gang; vekk med fauna og flora som er uønsket, legg vei, vann, kloakk, kabel-tv og bredbånd i skjør fjellnatur, slik at også våre idrettstjerner og andre nyrike kan nyte naturen i sine fritidseneboliger. Selv våre nasjonalparker skal byggedyret regjere; vekk med truede rovdyr og la sauen fikse på floraen, så alle de unyttige småkrypene som lever av floraen, og dermed også deres predatorer, forsvinner for godt.

Og nå, når vår internasjonalt kjente miljøverminister har overlatt ansvaret for vår felles arv til byggedyret, kan han konsentrere seg om alle miljøsvina utenfor Norges grenser, som ikke gjør annet enn å forurense og utrydde arter. Merkelig er det, at selv fattige land i for eksempel Asia, har langt større og mer beskyttede verneområder enn Norge.

Så hvilket dyr er egentlig farligst for vår felles arv?

Med null respekt for byggedyret
Ole David Paulsen, Lørenskog

Debatt

ULVETUR 2004

Foreningen Våre Rovdyr inviterer medlemmene til ulvetur fredag – søndag 27–29. februar 2004

Sted: Deset grendehus, Deset i Hedmark
Oppmøte fredag kl. 17.00

PROGRAM

Fredag: Lytting/sporing

Lørdag: Sporing/postering ved Storsjø-isen.
Felles middag
Foredrag om ulv

Søndag: Sporing og spaning

For de som skal sørover på hjemturen søndag
anbefales en tur innom Elverum og Galleri ORO for å
få med seg en kunstutstilling med de fire store rovdyra som tema

Overnattingen foregår på flatseng i stedets gymnastikksal og et tilgrensende rom
Madrasser kan leies for kr. 30.- pr. stk.
Deltagerne må selv ta med alt sengetøy/sovepose

Deltagerne må selv holde seg med mat til alle andre måltider enn middagen lørdag kveld
Kaffe og te er gratis

Husk ski, termos, varme klær

Kan være nyttig:
hodelykt, lommelykt, batterier, kikkert, teleskop, sitte- og liggeunderlag, stolsekk m.m.

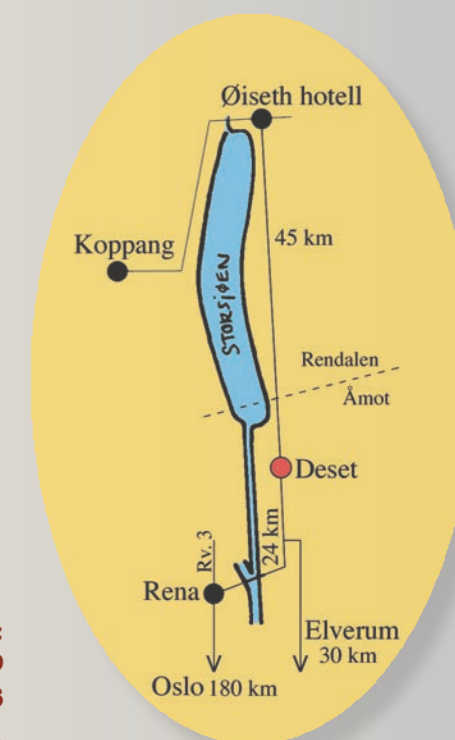
Pris pr. deltager kr. 400 (uten overnatting kr. 300) – betales ved oppmøte
Deltagere under 14 år gratis – nedre aldersgrense 8 år
Det er ikke anledning til å ha med hund

Påmeldingsfrist 15. februar 2004

Alternativ overnatting kan du evt. bestille hos:

Rendalen Øiseth Hotell
Tlf. 62 46 62 00
Enkeltrom/døgn kr. 640
Dobbeltrom/døgn kr. 790

Kontaktpersoner:
Yngve Kvebæk, tlf. 22 23 23 89
Christin Valsjø, tlf. 61 26 47 72, mob. 905 39 583
Burny Iversen, tlf. 62 41 38 51

Oppfordring til deg!

Verv et medlem

Spør/overbevis en venn eller bekjent.
Du trenger så bare å gi oss hans/hennes navn og adresse.
Vi sender vedkommende informasjon og giroblankett.

Enkelt:

send e-post til fvr@fvr.no
eller
ring 22 23 23 89

Du kan selvsagt også benytte innmeldingsskjemaet på FVRs nettsider <http://www.fvr.no>

FVRs nye T-skjorter

Svarte T-skjorter i bomull med motiver av Viggo Ree. Den ene med gaupeunge og tekst «Ikke skyt moren min!». Den andre med ulv og teksten «Ulven - en naturlig del av norsk fauna».

Gaupe:
Str. S og M

Ulv:
Str. M, L og XL

Pris kr 120 pr.
stk. + porto

Romslige størrelser

Bestilles fra Helga Riekeles (FVR i Østfold) via følgende alternativer:

E-post: helgarie@c2i.net

Post: Helga Riekeles, Saltboveien 33, 1560 Larkollen

Tlf.: 69263709 (evt. les inn bestilling på hennes automatiske telefonsvarer). Du mottar så varen sammen med giroblankett.

Foreningen Våre Rovdyr

Ledelse

Leder

Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, a 37 01 50 35, mob 48 11 12 35

Sekretær

Randi Haakenaasen, Welhavens gt. 6, 0166 Oslo
p 22 20 56 74

Kasserer

Stig Anderson, Lokesvei 18, 4846 Arendal
p 37 02 36 22, a 37 05 71 95

Øvrige styremedlemmer

Johnny Eriksen, Major Forbusgt. 10, 1776 Halden
p 69 18 71 10, a 69 30 33 30, mob 92 89 69 51

Geir Sjøli, Sjøli, 2164 Skogbygda
p 63 90 85 35, mob 41 41 37 12

Birger Westergren, Sømkleiva 11, 4637 Kristiansand,
p 38 04 69 87

Vararepresentanter

Tormod Vaaland Burkey, Stensg. 36 B, 0358 Oslo
mob 90 53 95 83

Erling Mømb, Østtagrenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Helga Riekeles, Saltboveien 33, 1560 Larkollen
p 69 26 37 09, mob 99 60 72 09

Christin Valsjø, Peer Gyntsv. 12 B, 2619 Lillehammer
p 61 26 47 72, mob 90 53 95 83

Redaktør

Yngve Kvebæk, Maridalsveien 225 C, 0467 Oslo
p 22 95 08 66, mob 91 54 41 91

Medietalsmann

Morten Bilet, Måltrostveien 33 A, 1430 Ås
p 64 94 31 14, a 22 90 20 00, mob 93 04 71 78

Informasjonskonsulent

Viggo Ree, Pamperudbakken, 3530 Røyse
p 32 15 77 15, mob 98 64 57 75, faks 32 15 78 22

Regionleder Midt-Norge

Johan Storm Nielsen, 7760 Snåsa
p 74 15 12 77

Regionleder Sørlandet

Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, a 37 01 50 35, mob 48 11 12 35

Leserne har sikkert notert seg at de allerede i årets andre nummer ønskes god jul! Dette skyldes den forsinkelse vi har stridt med en tid (se Våre Rovdyr 1-03). Det neste nummeret kommer først litt ut på nyåret. I løpet av våren 2004 regner vi imidlertid med at utgivelsene av Våre Rovdyr er i vanlig gjenge.

Styret

FVRs nye
telefonnummer:

22232389

Ulvefondet

Konto 2800 10 08317

Foreningens formål

- * arbeide for at alle norske rovpattedyr og rovfugler skal leve i livskraftige bestander
- * arbeide for at også dyreartenes miljø beskyttes mot forringelse og ødeleggelse
- * spre faktaunderlag og saklig informasjon til massemediene og allmennheten, for derved å oppnå større forståelse for rovdynenes rolle i naturen og deres behov for egnete biotoper
- * støtte forskning på våre rovpattedyr og rovfugler
- * arbeide for at det ved jakt på de aktuelle artene skal tas hensyn til:
 - artenes reproduksjonstid
 - ungenes utvikling og avhengighet av foreldrene
 - artenes sosiale struktur og øvrige særtrekk
- * samarbeide med lokale, regionale og nasjonale myndigheter, samt øvrige interesseorganisasjoner for å finne måter å bevare dyr og biotoper på, og finne lempelige løsninger på konflikter som oppstår mellom menneskelige interesser og rovdyr.

2003

Seniormedlem	min. kr 200
Seniormedlem + familiemedlem(mer)	min. kr 250
Juniormedlem (under 18 år)	min. kr 75
Bedriftsmedlem	min. kr 1000

Medlemskap inkluderer 4 hefter/år av tidsskriftet
Våre Rovdyr

Kun abonnement *Våre Rovdyr* kr 200

Konto: 2800 11 12149

Foreningen Våre Rovdyr

Postboks 195
2151 Årnes

E-post: fvr@fvr.no

Tlf.: 22 23 23 89

Web: www.fvr.no

B-blad

Returadresse:
Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
N-2151 Årnes

